

PORRASSALMEN MAISEMASELVITYS

MIKKELIN KAUPUNKI

KAUPUNKISUUNNITTELU

2006

SAATTEEKSI

Porrassalmen kulttuurimaisema on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. Alueen kulttuurielementit, luonto ja maisemakuva ovat seudun edustavimpia, mikä on ollut valtakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi valinnan pohjana. Porrassalmenalue on ollut asuttuna ja viljeltynä jo vuosisatoja. Katkeamatonta maankäytön perinne on muovannut maisemasta sellaisen kuin se nykyään nähdään. Perinteen tulee jatkua edelleen ja maisema saa uuden kulttuurikerrostuman nykyisen asumisen ja toiminnan myötä.

Maankäytön suunnittelua varten katsottiin tarpeelliseksi selvittää alueen suojelutilanne ja maisemanhoidon tilanne sekä täydentää aikaisempia inventointeja ja selvityksiä. Aluetta on tarkasteltu viime vuosikymmeninä huolellisesti eri näkökulmista, joten alueen historia ja arvot ovat suurelta osalta jo tiedossamme. Kulttuurimaiseman ja siihen sisältyvän luonnon- ja kulttuuriperinnön hoito on melko vakiintunutta erityisesti yksityisten maanomistajien, viljelijöiden ja kyläyhdistyksen toiminnan kautta.

Maisema-alueiden maankäytön suunnittelu on keskeinen väline turvattaessa kulttuurihistoriaan liittyvät arvot. Alueelle kohdistuu lisärakentamisen paineita ja nykyisen toiminnan kehittämisen tarpeita. Uusi rakentaminen sopeutetaan ympäristöön hyvän suunnittelun keinoin. Kaavatyötä silmälläpitäen aluetta tarkastellaan mm. täydennysrakentamisen, virkistyskäytön ja matkailun kehittämisen sekä liikenteen kehittämisen kannalta. Maisemanhoito on aina yhteistyötä, jossa eri viranomaiset ja muut tahot selvittävät maisemanhoidon- ja käytön tavoitteita, järjestelmiä ja käytännön toimia. Tässä selvityksessä onkin huomioitu mahdollisimman laajasti eri tekijöitä, jotka vaikuttavat maiseman laatuun.

Mikkelissä 24. 5. 2006

Kaisa Rodriguez
Maisema-arkkitehti, MARK
Mikkelin kaupunki/Kaupunkisuunnittelu

SISÄLLYS

1. TYÖN TAVOITTEET JA TAUSTAA

2. AIKAISEMMAT SELVITYKSET

3. MAISEMAN HISTORIA

4. LUONNONOLOT

4.1 maiseman yleispiirteet

4.2 ilmasto

4.3 maaperä ja kallioperä

4.4 vesisuhteet

4.5 kasvillisuus

4.6 eläimistö

5. MAISEMARAKENNE

6. SUOJELUALUEET

6.1 Muinaismuistot

6.2 Rakennussuojelu

6.3 Luonnonsuojelualueet

6.4 Muinaismaisema

6.5 Maisema-alueet

7. PORRASSALMEN ALUEEN KEHITTÄMINEN

7.1 Asuminen

7.2 Liikenne

7.3 Palvelut

7.4 Virkistyskäyttö

7.5 Maa- ja metsätalous

8. MAISEMANHOITO

8.1 Maisemanhoidon tuki

8.2 Yleisiä hoito-ohjeita ja periaatteita

8.3 Ympäristöä haittaavat tekijät

9. KULTTUURIMAISEMA KAAVOITUKSESSA

9.1 Maankäytön tavoitteet

9.2 Kaavamerkinnot

9.3 Nykyinen maankäyttö

9.4 Maankäytön tulevaisuudennäkymät

10. LÄHTEET

10.1 kirjalliset lähteet

10.2 karttalähteet

10.3 sanomalehdet

1. TYÖN TAVOITTEET JA TAUSTAA

Tuukkala- Moision maisemaselvitys on perusselvityksenä alueen yleis- ja asemakaavoitukselle. Moision ja Moisioharjun alueet ovat kaupungin luonnollista kasvusuuntaa hyvien liikenneyhteyksien ja Saimaan vesistön äärellä. Tuukkalasta ja Moisiosta on yhteydet ympäröiville luonnonalueille ja virkistysalueille.

Porrassalmen alue on valtakunnallisesti arvokasta kulttuurimaisemaa ja seutu on ollut asuttua jo kivikaudelta lähtien. Porrassalmen harju ja Saimaan rannat ovat arvokasta luonnonmaisemaa ja Tuukkalan sekä Moision viljelymaisemat ovat arvokasta kulttuurimaisemaa. Saimaan rantojen ja avoimien viljelymaisemien tulisi olla kaupunkilaisten saavutettavissa.

Aluetta tulisi käsitellä niin, että maisemallinen rakenne säilyy ja vahvistuu. Kulttuurimaiseman hoidossa ja suojelussa on päätavoitteena maiseman elinvoimaisuuden säilyttäminen. Arvokkaassa kulttuurimaisemassa tulee säilyttää alueen historiallinen kerroksellisuus, mutta maisemaa ei ole tarkoitus museoida. Historialliset ja maisemalliset piirteet tulee säilyttää.

Vanhimmat viljelyaukeat ovat olleet yhtäjaksoisesti viljeltynä jo yli 500 vuotta. Saman toiminnan jatkuminen alueella takaa myös maiseman säilymisen.

Työn tavoitteena on määritellä asumisen, matkailun ja virkistyskäytön kehittämismahdollisuudet alueella kulttuurimaiseman tarjoamissa puitteissa, selvittää minkälainen on alueen kantokyky uuden toiminnan kannalta. Tavoitteena on koota yhteen tiedot ehdottomasti suojeltavista ja säilytettävistä alueista ja toisaalta määritellä sopiva käyttömuoto ja hoitotaso muille alueen osille.

2. AIKAISEMMAT SELVITYKSET

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sisältyvät maisema-aluetyöryhmän mietintöön. Mietintö perustuu Etelä-Savon osalta Etelä-Savon seutukaavaliiton tekemiin inventointeihin vuosilta 1988 ja 1989. Etelä-Savossa on 14 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, joiden yhteispinta-ala on 36 000 hehtaaria.

Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisussa Etelä-Savon rakennusperintö vuodelta 1984 on inventoitu rakennushistoriallisesti merkittävät kohteet alueelta. Aikaisempia inventointeja ovat Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet vuodelta 1972. Mikkelin läänin maakuntayhtymän julkaisussa Kiinteät muinaisjäännökset vuodelta 1994 on luetteloitu inventoidut muinaisjäännökset aluerajauksineen.

Etelä-Savon perinnebiotoopit –julkaisu vuodelta 1998 ja Etelä-Savon perinnemaisemat täydentää maisema-aluetyöryhmän mietintöä. Perinnebiotooppeja on Mikkelinseudulla 96:ssa kohteessa. Perinnebiotooppien hoitosopimuksia tehdään vain muutamaksi vuodeksi kerrallaan, joten tilanne vaihtelee. Voimassaolevista hoitosopimuksista on tieto Etelä-Savon ympäristökeskuksessa. Nykyisin hoidetut perinnebiotoopit ovat liitteenä.

Porrassalmen maisemanhoitosuunnitelma Saimaan sylissä Savon sydämessä ilmestyi vuonna 2000. Maakuntaliiton julkaisu täydentää seutukaavaa varten tehtyjä inventointeja ja toimii hyvin kattavasti oppaana Porrassalmen alueen rakennusperinnön ja kulttuurimaiseman hoitoon. Selvitys on tehty tiiviissä yhteistyössä alueen maanomistajien ja asukkaiden kanssa. Julkaisu on tarkka ja ajanmukainen kuvaus kulttuuriympäristöjen tilasta eikä sitä ole tarvetta täydentää.

3. MAISEMAN HISTORIA

Porrassalmen maisema on saanut perusmuotonsa jääkauden lopussa mannerjään vetäytymisvaiheen aikana. Maalajien kasautumista on tapahtunut sen jälkeenkin ja maa on kohonnut. Saimaan vesistön rantatason korkeus on vaihdellut 90 metrin korkeudesta nykyiseen noin 75 mmp.

Nykyiseen maisemakuvaan on vaikuttanut eniten maatalous. Siirryttäessä kaskiviljelystä peltoviljelyyn pellot on raivattu maiseman perusrungon alimpaan tasoon laaksotasanteille ja alaville rinteille. Avointa peltomaisemaa rajaavat metsäiset selänteet ja harju muodostavat voimakkaan tilan tunnun. Kaskiviljely ja laiduntaminen ovat muokanneet alueen kasvillisuutta ja sitä kautta eläimistöä. Asutus on antanut maisemalle merkityksiä varhaisimmista vaiheista lähtien. Kalmistot, uhrikivet, esihistorialliset asuinpaikat, kirkon tai merkkirakennuksen paikat sekä taistelupaikat korostavat luonnonmaiseman solmukohtia.

Maiseman arvoa voidaan mitata sen historiallisten kerrostumien moninaisuudella. Porrassalmen alueen asutushistoria on jatkunut katkeamattomana kivikaudesta nykypäivään. Eri kerrostumissa on monipuolisesti aineksia esihistoriallisesta asutuksesta, elinkeinoista ja kalmistoista sekä historiallisen ajan rakennuskannasta, viljelykulttuurista ja sotahistoriasta. Esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaismuistot muodostavatkin muinaismaiseman.

Porrassalmen kulttuurihistoriallisista ympäristöistä on tehty vuonna 2000 hyvin perusteellinen selvitystyö Saimaan sylissä, Savon sydämessä. Selvitys toimii perusselvityksenä kaavallista tarkastelua varten sekä yksittäisten kohteiden hoitoa ja käyttöä suunniteltaessa. Tämän maisemaselvityksen tavoitteena on tarkastella maisemakokonaisuutta ja –rakennetta ja määritellä sen mukaiset maankäytön mahdollisuudet.

Historiallisen ajan rakennuskantaa, nykyisin olemassa olevia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia sekä niiden hoitoa on käsitelty selvityksessä niin laajasti, ettei aihetta ole syytä käsitellä tässä yhteydessä.

Kivikaudella Saimaan vedenpinta oli 10-12 metriä nykyistä korkeammalla, joten maisema oli hyvin toisenlainen. Mm. Moisio pellot olivat tuolloin veden peitossa. Kivikautisia asuinpaikkoja oli kuitenkin Annilassa ja Tuuskaalassa. Rautakaudella maankohoamisen ja vesistöjen virtaussuuntien muuttumisen takia maisema muistutti jo hyvin paljon nykyistä. Vesi oli vain muutamia metrejä korkeammalla kuin nykyisin. Tuuskaalan ja Moisio ranta-alueet olivat houkuttelevaa seutua asumiselle ja Latokallion ympärille muodostui rautakautista asutusta.

4. LUONNONOLO

4.1 Maiseman yleispiirteet

Porrassalmen alue rajautuu Saimaan Annilanselkään, Kyyhkylänselkään ja etelässä Ukonveteen. Tarkastelualue on pohjoisessa ja lännessä rajattu valtateihin nro 13 ja 62.

Saimaalle avautuvat maisemat sekä seudulle epätyypillisen laajan peltoaukiot ovat leimallisia Porrassalmen alueella. Alueen topografia on melko vaihtelevaa. Pohjois-eteläsuunnassa kulkeva harjujakso hallitsee maisemaa ja harju leviää pohjoista kohti leveänä hiekkapatjana. Tuukkalanvuori ja Kokkovuori erottuvat ympäristöstään selvästi korkeampina maisemaelementteinä. Alueen pohjoisosassa maastoa rikkovat jyrkät sorakuopat sekä supat. Hienojakoisista maalajeista kerrostuneet tasaiset laaksot on raivattu peltoaukeiksi. Perinteisesti asutus on sijoittunut ympäristöään hieman korkeammille kohdille, jossa rakennukset hallitsevat maisemaa ja josta avautuu näkymiä ympäristöön.

4.2 Ilmasto

Mikkelissä vallitsee mantereinen ilmasto, jolle on tyypillistä kuivuus ja lämpötilavaihteluiden äärevyys. Koko Järvi-Suomi kuuluu eteläboreaaliseen ilmastovyöhykkeeseen, jossa menestyvät lehmus, vaahtera ja pähkinäpensaskin. Talvet ovat kylmiä ja lumisia, mutta kesät ovat vastaavasti pitkiä ja lämpimiä niin että maa kuivuu ja lämpenee hyvin. Soita esiintyy vain laaksoissa. Puusto on runsasta ja vaikuttaa voimakkaasti ilmastoon. Sadanta on Etelä-Suomelle yleistä luokkaa eli noin 550-650 mm vuodessa. Vuotuinen keskilämpötila +3-4 C ° ja kasvukauden pituus keskimäärin 165 vuorokautta.

Paikallis-, pien- ja lähi-ilmastoon vaikuttavat vesisuhteet, topografis-geologinen maastorakenne, kasvillisuus sekä rakennukset ja rakenteet. Paikalliset ilmasto-olosuhteet muuttavat suurilmastoa parempaan tai huonompaan suuntaan. Pienilmasto tarkoittaa maanpinnan eli kasvukerroksen yläpuolella olevaa 2 metrin paksuista ilmakerrosta. Saimaa tasaa jonkin verran ilmasto-oloja, lisää ilman kosteutta ja vähentää hallaisuuksia.

Kasvillisuus suojaa tuulisuudelta, kun taas avoimet viljelykset lisäävät tuulisuutta. Vallitsevien tuulten suuntaiset salmet ja kapeikot muodostavat tuulta vahvistavia tuulensolia.

Expositioltaan suotuisimpia alueita ovat kaakon ja lounaan välille suuntautuvat hieta-, sora-, tai kalliopohjaiset rinnemaat, koska karkeat maalajit ja kallio varastoivat lämpöä ja parantavat siten pienilmastoa. Perinteisesti asutus sijoittuikin pienilmastoltaan suotuisille alueille. Harjujakson maalajit ovat pääosin hiekkapitoisia ja karkearakaisia, joten harjun rinteet ovat suurimmaksi osaksi suotuisia alueita asumiselle ja viljelylle. Rakentaminen voi kuitenkin muuttaa pienilmastoa. Kylmä ilma valuu notkelmiin ja alaville laaksoille muodostaen kylmän ilman altaita. Jos rakenteilla padotaan kylmän ilman virtauksia, voi tuloksena olla hallaisia ja sumuisia ympäristöjä. Kasvillisuuden hävittäminen vaikuttaa tuulisuuteen ja siten ympäristöjen viihtyvyyteen. Erityisesti peltoaukoiden reunavyöhykkeissä tulee säilyttää tiheä luontainen kasvillisuus, joka heikentää tuulen voimakkuutta.

4.3 Maaperä ja kallioperä

Topografis-geologinen perusrunko muodostuu selänteiden ja laaksojen vaihtelusta. Porrassalmella maisematilat ovat selkeitä ja yhtenäisiä, sillä kasvillisuus korostaa maiseman perusrunkoa. Pitkät näkymälinjat veden ja peltojen yli auttavat hahmottamaan maisematilaa. Topografialtaan alue on melko vaihtelevaa. Tuukkalanvuori kohoaa noin 50 metriä ja Kokkovuori 42 metriä Saimaan pinnasta. Harjumuodostumassa on jyrkkärinteisiä ja syviä suppakuoppia ja entisiä soranottokuoppia.

Tarkastelualueen kallioperä on pääosin kiille- tai suonigneissisiä sekä kvartsi-maasälpäliusketta ja -gneissisiä. Koko Moisionlammen itärannan pituudelta kulkee noin puolen kilometrin levyinen diopsidipitoinen kvartsi-maasälpägneissivyöhyke, joka ulottuu Nieluslammelle saakka.

Mikkelin seutu on pääosin kankaremaata, jolla suhteelliset korkeusvaihtelut ovat 10-20 metrin luokkaa. Alueen topografis-geologiseen perusrunkoon vaikuttaa leimallisimmin harjumuodostuma. Maaperä on seudulla yleisesti moreenivaltaista, mutta Porrassalmen alueella maaperä on pohjois-etelä-suunnassa kulkevan harjun alueella

hiekkapitoista jäätikköjoen kasaamaa ainesta. Harju muodostuu karkearakeisista kerrostumista, joiden aines vaihtelee hiedasta lohkareisiin. Harju syntyi mannerjäätikön sulamisvaiheen aikana jäätikön sulamisvesien kerrostamana. Sulamisvedet virtasivat jäätikön alla tunneleissa, joissa jäätikön alustastaan irrottama kiviaines peseytyi ja lajittui sora- ja hiekkaharjuiksi. Harjujaksot ovat syntyneet näihin sulamisvesien virtauskanaviin. Lajittuneen aineksen karkeus kuvaa veden virtauksen voimakkuutta ts. mitä karkeampaa aines kerrostumassa on, niin sitä voimakkaampi on veden virtaus ollut.

Hienorakeisia maalajeja ovat mm. hiesu, hieno hietä ja savi. Lajittuneet ainekset hienonevat kuljettaessa harjun ytimestä reunoille päin. Jäätikköjoen kuljettama hienorakeisin aines kulkeutui kauimmaksi jäätikön reunasta. Hienohietä kerrostui hitaasti virtaavilla suistoalueilla, mutta hiesu ja savi kerrostui vasta vähintään 20 m syvyisillä merialueilla tai jääjärvaltaissa virtaamattomassa vedessä. Porrassalmen alueella alavimmat laaksot ovat maaperältään hienoa hietää. Savimaita on pienillä alueilla ja ne ovat jäätikkövaiheen jälkeen kerrostunutta tasakoosteista savea. Kasvillisuuden levitessä sekä maa-alueille että mataliin lahtiin, alkoi saven sekaan kerrostua myös orgaanista ainesta josta syntyi liejusavea.

Eloperäisiä maa-aineksia ovat turve ja lieju. Turve on suokasvien jäänteistä maatumalla syntynyt eloperäinen maalaji. Porrassalmen alueella sijaitsevat muutamat pienialaiset suot ovat maaperältään ravinteikasta saraturvetta ja niiden kasvillisuuteen kuuluvat sara- ja ruohokasvit.

Seudulle tyypillistä hiekkamoreeniä on tarkastelualueen eteläosassa. Moreeneissa on tyypillisesti mukana myös soraa, kiviä ja lohkareita. Moreeni on kallioperästä jäätikön irrottamaa, kuljettamaa ja kerrostamaa sekalajitteista mineraalimaa-ainesta. Jäätikön alla moreeni kerrostui tiiviiksi pohjamoreeniksi. Jäätikön sisällä ja päällä kulkeutunut moreeniaines kerrostui jään sulaessa löyhäksi pintamoreeniksi pohjamoreenin päälle. Pohjamoreeni peittää kalliomuotoja laaksoissa paksumpana ja mäkien lailla ohuempana kerroksena. Tuukkalanvuori ja Kokkovuori ovat kalliosydämiä moreenimäkiä, joiden lakialueilla moreenikerros on ohut. Kallioalueiksi on luokiteltu maaperät, joissa maa-aineksia on alle metri peruskallion päällä.

Maaperällä on suuri vaikutus rakennettavuuteen ja kasvuolosuhteisiin sekä pienilmastoon. Tästä syystä perinteinen asutus, viljelykset ja tielinjaukset mukailevat maastonmuotoa ja maaperää. Porrassalmen museotie kulkee harjun laella, johon helppo kulkureitti on muotoutunut luultavasti jo esihistoriallisten metsästäjien toimesta.

Porrassalmenalueella maatilakeskukset ja vanhin asutus sijoittuu hyvin selvästi lämpimille hiekka- tai hietarinteille. Vanhat tilakeskukset, kuten Pellojniemi, Annila ja Kyyhkylä on sijoitettu ympäristöönsä hieman korkeammille kohdille, josta avautuu näkymiä ympäristöön. Puutarhaviljelyksille suotuisin sijainti on etelään ja länteen suuntautuvilla hietarinteillä. Rakentamisen kannalta sopivia alueita on paljon, joskin jyrkät rinteet ovat jääneet asutun alueen ulkopuolelle.

4.4 Vesisuhteet

Tarkastelualueen pohjoisosa on pohjaveden muodostamisaluetta. Pohjavesivarat sijoittuvat harjumuodostuman sisälle, joka jatkuu Karjalammen eteläpuolelta kaupungin halki pohjoiseen. Tärkeimmät pohjavesialueet Mikkeliissä ovat Hanhikangas, Pursiala, Reuhkalampi ja Olkkolanniemi. Näiden alueiden vesitalous tulisi säilyttää nykyisellään eli haihduttamattomia pintoja tulee välttää. Uusia teitä tai asutusta ei saisi sijoittaa pohjavesialueelle. Noin kolmannes kaupungin pohjavesivaroista tulee Pursialan tekopohjavesialueelta. Pohjaveden ottamoja on myös Hanhikankaalla ja Olkkolanniemessä. Reuhkalammen pohjavesivarannot ovat vielä käyttämättä.

Pohjavettä syntyy, kun sade ja sulavan lumen vesi suotautuu maahan. Pohjavettä varastoituu parhaiten paksuihin, karkearakeisiin ja hyvin vettä läpäiseviin maakerroksiin sekä kallioperän ruhjeisiin ja rakoihin. Sinne, missä pohjaveden pinta tavoittaa maanpinnan, syntyy lähde. Maaperäkartalla kuvataan erilaisin merkein lähteitä, pohjavedenottamoita, pohjaveden pintahavaintoja, pohjavesien tarkkailuasemia sekä suoja-alueita koskevia tietoja. Lähdemerkin oikealla puolella oleva luku ilmoittaa lähteen virtaaman kuutiometreinä vuorokaudessa. Lähdevyöhyke, jossa itsenäisiä lähteitä on vaikea erottaa pohjaveden tiheudessa useista paikoista, kuvataan yhdellä maaperäkartan lähteen merkillä ja ilmoitetaan yhteisvirtaaman määrä. Pohjavedenpinta havaintoputkessa ja kaivossa ilmoitetaan metreinä maanpinnasta. Pohjaveden suoja-alueella tarkoitetaan vesioikeuden tärkeiden pohjavesialueiden ympärille vahvistamia suojavyöhykkeitä, joihin liittyy maankäyttöä rajoittavia määräyksiä.

4.5 Kasvillisuus

Kasvimaantieteellisessä aluejaossa Mikkeli kuuluu eteläboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen, kuten koko Etelä-Suomi rannikkoseutua lukuun ottamatta. Mikkelin seudulla vyöhyke on selvästi suotuisampi kuin pohjoisempana, sillä vaateliiden kasvillisuustyyppien osuus on selvästi suurempi. Jaloille lehtipuille, kuten vaahteralle ja metsälehmukselle alue on vielä luontaista kasvualuetta. Kallioperä on kuitenkin hapan ja mineraalikoostumukseltaan kasvillisuudelle epäedullinen, minkä takia kasvillisuus on yleispiirteiltään melko karua.

Metsät

Metsätyyppi on pääasiassa tuoretta kangasta ja vallitsevana puulajina on mänty. Kallioisilla lakialueilla metsätyyppinä on kuiva tai kuivahko kangas ja alarinteillä lehtomainen kangas. Harjun alarinteet ovat pohjaveden purkautumisaluetta, jossa maaperä on kosteampaa ja kasvillisuus rehevää. Harjun alueella metsätyyppi vaihtelee kuivasta kankaasta lehtomaiseen kankaaseen. Pääpuulajina on mänty ja harjumännikkö on vaihtelevan ikäistä. Porrassalmen taistelupaikan kohdalla harjumännikkö on vanhaa ja hyvin edustavaa.

Koko Porrassalmen alueen itärannan metsävyöhykkeellä laki- ja rantametsän yhtenäisyyden säilyttäminen on tärkeää. Jos rannan tienoille rakennetaan, on rantapuustoa säilytettävä riittävän leveä vyöhyke. Rantapuustolla ja harjun silhuetilla on huomattava merkitys mm. laivaväylälle ja Kirkonvarkauden sillalle.

Moreeni sitoo varsin hyvin kosteutta ja se on myös riittävän ravinteikas monelle kasvilajille. Moreenimaiden metsätyyppi on tuore kangas, jonka yleisin puulaji on kuusi. Kuusella ei ole männyn tapaan syvälle tunkeutuvaa paalujuurta, vaan se ottaa veden ja ravinteet läheltä maan pintaa. Tuoreen kankaan tyyppilajeja kuusen lisäksi ovat mm. mustikka, oravanmarja, metsätähti ja metsämitikka sekä monet sammat. Tuoreella kankaalla on enemmän lajeja kuin kuivalla kankaalla, mutta vähemmän kuin lehdossa.

Kuivan kankaan tyypillisiä varpuja ovat puolukka, variksenmarja ja kanerva. Jonkin verran kuivilla kankailla kasvaa myös mustikkaa. Ruohovartisilla kasveilla, esimerkiksi metsälauhalla maanpäälliset osat kuolevat syksyllä pois. Ne talvehtivat juurakon tai maavarren avulla. Maitikat ovat yksivuotisia ruohovartisia. Koko kasvi kuolee syksyllä, sillä se talvehtii siemeninä.

Lehdossa on ravinteikas, multava maaperä ja runsas kasvilajisto. Lehdolle tyypillisiä kasveja ovat lehtipuiden lisäksi saniaiset, vuokot, sudenmarja, kielo sekä monet heinälajit. Jäkälä lehdossa ei ole paljoa lehtojen varjoisuuden vuoksi. Monet pensaat viihtyvät lehtojen ravinteikkaassa maaperässä. Esimerkiksi myrkyllinen näsiä, koiranheisi, lehtokuusama sekä villit viinimarjapensaat.

Lehdot ovat kehittyneet vain kaikkein edullisimmille paikoille, joilla on ravinteikas maaperä ja edullinen pienilmasto. Hierainniemen kärjessä sijaitsee lehtojensuojelualue.

Viljelymaisemien kasvillisuus

Porrassalmen alueella vain mäkien kallioiset lakialueet ja harjun karuimmat rinteet ja selänteet jäivät kaskeamisen ulkopuolelle. Kaskitalous ja maanviljely ovat vuosisatojen aikana muokanneet perusteellisesti alueen kasvillisuutta. Vanhat havumetsät hävisivät ja kaskeamisen jälkeen paikalle kasvoi leppä- ja koivuvaltaisia sekametsiä. Kaskeaminen loppui kuitenkin jo yli sata vuotta sitten ja metsät ovat ehtineet toipua ja aktiivisen metsänhoidon avulla metsät ovat taas havupuuvaltaisia. Kaskeamisen seurauksena lehtipuista harmaaleppä on yleinen.

Perinnemaisemat

Porrassalmen alueella pellot ovat säilyneet poikkeuksellisen hyvin viljelykäytössä, joten maisemakuva ei peltojen osalta ole muuttunut juurikaan. Laidunmaat ja niityt ovat sen sijaan vähentyneet lähes olemattomiin karjatalouden vähentyessä. Esimerkiksi Kyyhkylänniemen pinta-alasta viidesosa on ollut laidunnettua luonnonniittyä vielä 1940-luvulla. Nykyisin avoin niittymaisema on kadonnut ja perinteinen kasvillisuus joutuu väistymään muuttuneissa olosuhteissa. Karjanpito lopetettiin Kyyhkylässä 1960-luvulla eikä niittyjä ole sen jälkeen käytetty laitumina. Entisillä rantaniityillä kasvaa pensaskasvillisuutta ja nuoria lehtipuita, jotka varjostavat kenttäkerroksen kasvillisuutta. Niittyjen kasvillisuus muuttuu vähitellen tuoreelle kangasmetsälle tyypilliseksi kenttäkerroksen kasvillisuudeksi.

Perinnebiotooppeja vaalitaan maatalouden erityistuella. Lenjuksen tilalla hoidetaan perinnebiotooppeina metsälaitumia, rantaniittyä ja rantaluhtaa, aho- ja hakamaita. Lenjuksessa on pidetty lypsykarjaa jo vuosisatoja, joten laitumet eivät ole päässeet kasvamaan umpeen.

Porrassalmelle perinnebiotoopit voidaan jakaa ylläpidettäviin ja kunnostettaviin alueisiin. Tiloilla, joilla karjanhoito jatkuu ja karjaa on jo pidetty kauan, perinnebiotooppeja voidaan hoitaa laiduntamalla. Niiltä alueilta, joilta laiduntaminen on lopetettu niittyjä ja hakamaita voidaan hoitaa myös niittämällä, jolloin niittojäte pitää kerätä pois. Kauan laiduntamatta olleilla alueilla perinnekasvillisuus on jo saattanut hävitä.

Luonnonsuojelulain nojalla suojellut kasvillisuustyytit

Luonnonsuojelualueita ovat Porrassalmen harju, Hierainniemen kärki ja Kyyhkylänniemen kärki. Muita suojeltavia alueita ovat luonnonsuojelulain nojalla suojellut kasvillisuustyytit sekä arvokkaat luontotyytit.

Annilan kartanon pohjoispuolella esiintyy kotkansiipeä runsaana kasvustona. Lehtomainen saniaiskasvusto on suojeltu. Varsinaisia luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja kasvillisuustyppejä, kuten luontaisesti syntyneitä jalopuumetsiköitä, tervaleppäkorpia jne. alueella ei ole. Perinteisen maankäytön muovaamia ympäristöjä ja kulttuurikasvillisuuden leimaamia ympäristöjä sen sijaan on. Yksittäiset luonnontilaiset maisemapuut ovat myös luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja.

Metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä ovat vanhat havu- ja sekametsiköt, vanhat lehtimetsiköt, paisterinteet,

Paisterinteet ovat eteläisten harjun reunamuodostuman rinteitä. Sille on tyypillistä valoisan paahteinen pienilmasto ja suuret kasvupaikkaerot rinteiden osien välillä. Alarinteet ovat kosteampia ja rehevämpiä ja ylärinteet kuivempia. Kasvillisuus myötäilee kasvupaikkojen olosuhteita ja riippuu myös kasvillisuusvyöhykkeen tyypistä.

Suojeltavia kasvillisuustyppejä alueella ovat saniaislehto, alarinteillä kasvavat lehtomaiset metsät sekä maatalouden seurauksena syntyneet laidun- ja niittybiotoopit. Myös kaskimetsiä, hakamaita ja metsälaitumia voidaan pitää Porrassalmen alueella uhanalaisina maisematyppeinä, koska ne ovat kasvamassa umpeen ja metsäkasvillisuus valtaa alaa perinteisiltä avoimien biotooppien lajeilta. Porrassalmen museotien varrella puusto on enimmäkseen mäntyä. Vaihtelevan ikäisen harjumännikön lisäksi.

Annilan puronvarsilehtoon on levinnyt alun perin istutettuna puutarhakasvina kotkansiipi. Sen seassa kasvaa myös muita saniaislajeja (hiirenporras, metsäalvejuuri, korpi- ja metsäimarre.) Purouoman reunoilla on kymmenenkin metriä leveänä vyöhykkeenä saniaiskasvustoa. Pääpuulajeina lehdossa ovat tuomi ja harmaaleppä, joiden lisäksi esiintyy hieskoivua, pihlajaa, tuomipihlajaa ja tertsuseljaa. Lehdon kenttäkerroksen lajeihin kuuluu velholehti, joka on valtakunnallisesti

harvinainen, mutta jota esiintyy paikoitellen runsaastikin Annilan puronvarsilehdossa.

Hierainniemen lehtometsät kuuluvat valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan. Metsä muodostuu eri ikäisistä ja lajistoltaan vaihtelevista metsälaikuista. Hierainniemen metsät ovat suurelta osin olleet kaskiviljelyn aluetta tai niittyä vielä 1800-luvun alkupuolella, joten vanhoja metsiä ei alueelta löydy. Rehevässä maaperässä luonnon suksessio etenee kuitenkin nopeasti ja metsä on kehittynyt lehtipuuvaltaiseksi lehdoksi.

Porrassalmen alueella on useita luonnoltaan ja maisemiltaan edustavia alueita, joiden saavutettavuutta voidaan parantaa kulkureiteillä ja luontopoluilla. Opastetut polut houkuttelevat tutustumaan luontokohteisiin, mutta eivät rasita tai kuluta maastoa liikaa. Hierainniemen lehtometsään olisi mahdollista perustaa lyhyt luontopolku, jonka varrella näkee lehtometsän kasvillisuutta. Muita kohteita voisivat olla Kyyhkylänniemen ja Moisioharjun rannat sekä Tuukkalanvuori.

Kulttuurikasvillisuus

Ensimmäiset puutarhaviljelmät ovat olleet kartanoiden pihapiireissä. Hedelmäpuita ja marjapensaita on istutettu jo 1700-luvulla hyötypuutarhoihin. Puistoja ja koristepuutarhoja oli aluksi vain säätyläistaloissa, pappiloissa ja kartanoissa. 1800-luvun loppupuolella alettiin myös talonpoikaistalojen pihoihin istuttaa koristepuita ja –kasveja. Vanhalle kulttuurimaisemalle tyypilliset suuret pihapuut, kuten sembramännyn, lehtikuuset, pihtakuuset ja jalot lehtipuut ovat tuolta ajalta. Maanteiltä pihoihin johtavat puukujanteet ovat yleensä nuorempia.

Kulttuurikasvillisuus muodostaa rakennetulle ympäristölle runsaan reunavyöhykkeen. Kartanoille ja maatilakeskuksiin johtavat puukujanteet ovat tärkeitä maisemaelementtejä kulttuurimaisemassa. Nykyisin puistomaiset alueet ovat vielä viime vuosisadan puolivälin aikoihin olleet hyötypuutarhoja. Mm. Moisio sairaalan nurmikentät ovat olleet mansikkamaana ja herukkatarhoina ja Kyyhkylän kartanon lähiympäristöä on hoidettu kasvimaana ja hedelmätarhana. Puutarhaviljely on vähentynyt alueella sen jälkeen, kun omavaraisuus ei enää ole ollut välttämätöntä taloudenhoidossa. Puutarhaviljelylle on siis kuitenkin historialliset perusteet ja alueita voidaan tarvittaessa hyödyntää uudelleen puutarhaviljelyn harrastamiseen.

Muun muassa Kyyhkylänniemellä on runsaasti puutarhaviljelmistä karanneita puutarhakasveja. Koristepensaat ja puut viihtyvät hyvillä kasvupaikoilla ja ovat levinneet puutarhojen ympäristöön.

4.6 Eläimistö

Tarkastelualueen pohjoisin osa, Moisio, on kuulunut Mikkelin kaupungin alueeseen ennen kuntaliitosta. Porrassalmen eteläiset osat taas kuuluivat Mikkelin maalaiskuntaan. Vuonna 1983 tehty ympäristönhoitosuunnitelma sekä vuonna 1988 tehty selvitys eläimistöstä ja kasvillisuudesta koskevat vain Mikkelin kaupungin silloista aluetta. Perustiedot Porrassalmen luonnosta ovat siis hajanaisia.

Moision eläimistöstä ja kasvillisuudesta on tehty selvitys ympäristönhoitosuunnitelman yhteydessä. Selvityksen mukaan Moisio eteläisissä sorakuopissa pesii törmäpääskyjä. Törmäpääsky on laji, jota ei yleisesti tavata Mikkelin seudulla.

Tiedot kaupungin eläimistöstä ovat melko hajanaisia ja puutteellisia. Entisen Mikkelin kaupungin alueelta on tehty vuonna 1988 selvitys kasvillisuudesta ja eläimistöstä, joka eläimistön kartoituksen osalta pohjautuu pääosin asiantuntijahaastatteluihin, sillä alueella ei ole tehty peruskartoitusta eläimistöstä. Uudempia selvityksiäkään ei ole tehty kattavasti koko kaupungin alueelta. Linnustosta on tarkempia selvityksiä ja havaintoja.

Porrassalmen alue sijaitsee jo loitompana keskustasta, joten sen eläimistö on runsaampaa kuin kaupunkialueella. Rantavyöhykkeet ovat useiden vesi- ja metsälintujen sekä yölaulajien pesimäaluetta. Linnusto on alueella runsasta ja monilajista. Saimaan rantakaislikoissa on tavattu jopa kaulushaikara, jonka pehmeä ja matala huhuilu kuuluu kauas tyyntä vesipintaa pitkin. Jänikset ja ketut kuuluvat yleisimpiin nisäkkäisiin ja alueella on tavattu mm. kärppiä, lumikoita, minkkejä, piisameja ja saukkoja. Saukon esiintyminen lähellä kaupunkialuetta on harvinaista. Porrassalmen alueella tavataan myös lepakkoja, jotka viihtyvät vanhoissa rakennuksissa. Lajeista ei ole varmuutta, mutta kaupungin alueella esiintyy pohjanlepakko, viiksisiippa, korvayökkö ja vesisiippa.

5. MAISEMARAKENNE

Maisemarakenteella on keskeinen vaikutus siihen, miten alueen maankäyttöä voidaan kehittää. Maisemarakennetta määriteltäessä selvitetään tähänastiset kehitysvaiheet, maaperän, kallioperän, topografian, kasvillisuuden, rakenteiden ja maankäytön traditioiden muokkaamat olosuhteet. Se, kuinka paljon ja minkälaista toimintaa alue kestää, riippuu paljolti sen maisemarakenteesta. Paikalliset olosuhteet ovatkin keskeisiä tekijöitä, kun alueelle

Maataloudella on ollut voimakas vaikutus maisemarakenteen selkiytymiseen. Rakentamisella ja maankäytöllä maisemalle on annettu hierarkinen merkityssisältö. Merkittävät rakennukset sijoittuvat maisemallisesti tärkeisiin kohtiin. Maisemalliset solmukohdat ovat erilaisten maisemaelementtien leikkauskohtia esimerkiksi vesistön ja harjun leikkauskohta, selänteen pääte. Harjumuodostuman ja laaksojen reunavyöhyke muodostaa Porrassalmen alueella tärkeimmän perinteisen asumisen ja toiminnan vyöhykkeen. Rannat ovat tulleet merkittäväksi maisemavyöhykkeeksi vasta loma-asutuksen myötä.

Maisemarakenne voidaan esittää maiseman tasoina. Viljelylaaksot, metsäselänteet, harju, reunavyöhykkeet, lakialueet, vesistöt, taajama-alueet ja maiseman solmukohdat muodostavat maiseman eri tasot.

Uutta rakentamista, tielinjauksia ja toimintaa suunniteltaessa määritellään ne tasot maisemasta, jotka soveltuvat käyttöön. Maisemanhoidon tulee vahvistaa maisemarakennetta ja taajamarakennetta eikä uusi rakentaminen saa vaarantaa maiseman ekologista tasapainoa.

Uudelle rakentamiselle suotuisat alueet löytyvät maiseman visuaalisista reunavyöhykkeistä, jotka voivat olla laakson tai vesistön ja selänteen rajavyöhykkeitä. Uusien teiden linjaaminen reunavyöhykkeitä mukaillen on maisemaa vähiten häiritsevä vaihtoehto. Avoimen laakson ja metsäisen selänteen reunavyöhykkeessä kulkevalta tieltä maisema hahmottuu tilasarjoina.

Miljöötyyppinä Porrassalmen alue on pienimuotoista ja vaihtelevaa ja siksi myös vetovoimaista aluetta asumiseen. Maisemarakenne on kuitenkin herkkää ja sen tasapaino järkkyy suurista muutoksista. Asutus ja tielinjaukset on sovittava siksi huolellisesti maisemaa ja vältettävä muutoksia maiseman ääritasoilla. Kylämäinen, reunavyöhykkeisiin tukeutuva rakenne soveltuu parhaiten asutukselle. Kaikessa toiminnassa on myös syytä ottaa huomioon vaikutukset suurmaisemaan ja näkymiin Saimaan maisematiloissa.

Porrassalmen alueella maisema voidaan jaotella maisemarakenteellisiin vyöhykkeisiin:

Selänteet

Selänteet ovat topografialtaan vaihtelevia ja jyrkänteet yleisiä. Selännealueilla maaperä on vaihtelevan paksuisesti moreenia ja kalliopinta on paikoin paljastunut. Selänteiden rinteillä on paikoitellen siirtolohkareitakin. Rannoilla on paikoin avokallioita. Porrassalmen alueen lounaisosa, Tuukkalanvuori sekä Kokkovuori ovat havumetsävaltaisia selänteitä. Selänteiden alarinteiden metsät ovat pääasiassa kuusivaltaisia tuoreita kankaita tai lehtoja, kun taas lakialueet ovat mäntyvaltaista kuivaa tai kuivahkoa kangasta.

Laaksot

Laaksojen muoto on mutkitteleva, kalteva ja pienipiirteinen ja sen tilaa rikkovat kumpareet ja selänteiden niemekkeet. Porrassalmella laaksot ovat maaperältään hienoa hietaa, hietaa, savea ja hiesua. Rinteiden ylemmillä osilla on hietaa. Mikkelin seudulla maisema on tavallisesti vieläkin pienipiirteisempää ja moreenimaille raivatut pellot ovat paljon pienialaisempia.

Reunavyöhykkeet

Laakson ja selänteiden, pellon ja metsän reunavyöhyke on vaihtelevaa kasvillisuudeltaan ja leveydeltään. Asutus tukeutuu monin paikoin reunavyöhykkeeseen, jonka takia reunavyöhykkeet ovat kulttuurikasvillisuuden rikastamaa. Nykyiset lehtipuu- ja pensasvaltaiset reunavyöhykkeet ovat olleet suurelta osin metsälaitumina, hakamaina tai niittyinä. Kulttuurivaikutteinen kasvillisuus muuttuu hyvin nopeasti nuoreksi lehtimetsäksi laiduntamisen loputtua.

Rantavyöhyke

Saimaan maisematila vaihtelee laajemmista selistä kapeikkoihin ja suojaisiin salmiin. Porrassalmen kohdalla Saimaa avautuu Annilanselällä, Kyyhkylänselällä ja Ukonvedellä suuriksi järvenseliksi. Annilanselän ja Kyyhkylänselän välillä vesistö kapenee Annilansaaren ja mantereiden välissä kapeaksi Surmansalmeksi ja Hierainniemen kohdalla Siikasalmeksi.

Kirkonvarkauden silta on yksi alueen merkittäviä hierarkisia pisteitä. Sillalta avautuu pitkä järvimaisema kaupungin suuntaan sekä etelään Annilanselälle. Rantapuusto ja rantakalliot reunustavat näkymää järvimaisemassa ja selänteiden puusto muodostaa järven maisematilalle kehyksen. Rantametsiä käsitellään yleisten metsänhoito-ohjeiden mukaisesti ekologisesti ja visuaalisesti merkittävänä vyöhykkeenä. Kuitenkin myös avohakkuut selännemetsissä vaikuttavat maisematilaan aukkoina maiseman taustassa.

Rantatyypit vaihtelevat jyrkistä avokallioista kulumarannoista kaislikkoihin ja liejuisiin kasaumarantoihin. Harjumuodostuman kohdalla rannat ovat hiekkapohjaisiakin, mutta jyrkästi syveneviä.

Vesistö

Saimaan vesistölle ovat tyypillisiä laajat selät ja niitä yhdistävät kapeat ja suojaisat salmet. Saimaan muoto on sokkeloinen ja sen altain veden laatuun vaikuttaakin eniten lähialueilta valuvan veden laatu. Surnu-järvi on yhteydessä kapean salmen kautta Kyyhkylänselkään ja sitä kautta Saimaan veteen pääsee jonkin verran pelloilta huuhtoutuneita ravinteita ja kiintoaineita. Saimaan veden laatu on kuitenkin luokiteltu erinomaiseksi tai hyväksi.

Pienialaiset suot pidättävät valumavesiä. Soistumia on muutamassa kohdassa harjun alarinteillä, mistä pohjavesi purkautuu pintaan. Pohjavettä muodostuu harjun karkeajakoisessa maaperässä ja sitä purkautuu maanpinnalle lähtien harjun rinteiden taitteissa.

Tarkastelualueella sijaitsee Moisionlampi, Kapalampi, Karjalampi ja Surnujärvi, joka on yhteydessä Saimaaseen kapean salmen välityksellä. Moisionlampi on lähdepuhja lampi, jonka vesi on erittäin hyvälaatuista. Karjalampi ja Kapalampi ovat soisutvarantaisia lampia eikä niissä vedenlaatu ole yhtä hyvä. Erityisesti Kapalampi on rehevöitynyt valumavesistä.

6. SUOJELUKOhteet

6.1 Muinaisjäännökset

Porrassalmen alueella on lukuisia esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaismuistoja, jotka ovat muinaismuistolain nojalla suojeltuja. Esihistoriallisiin löytöihin kuuluvat kivi- ja rautakautiset asuinpaikat, kalmistot ja esinelöydöt. Mikkelin alueelta on löydetty neljä merkittävää rautakautista kalmistoa: Latokallio Moisiossa, Kyyhkylä, Tuukkala ja Visulahti. Historiallisen ajan muinaismuistoja ovat sotahistoriaan liittyvät paikat ja esinelöydöt. Muinaismuistolain nojalla suojeltavia kohteita ovat myös tarinapaikat, uhrikivet, käräjäkivet ym.

Yleiskaavaan ja asemakaavaan merkitään kaikki kiinteät muinaisjäännökset merkinnällä SM ja kaavaselityksellä: ”Muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäännös”. Laajat valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset merkitään aluevarauksina, jolloin alueen pääkäyttötarkoitus on muinaismuistolain piiriin kuuluva suojelukohde.

Esihistoriallisen ajan löytöjä

1. Tuukkaan rautakautinen ruumiskalmisto, joka on yksi Suomen kuuluisimmista. Kalmisto on pääasiassa tasaista kenttää, mutta muinaisjäännöksen rajat ovat epävarmat. Ympäröivissä metsissä on kasarmin aikaisia kaivantoja. Viereisellä Kokkovuorella on poltettu kokkotulia, mikä tapa voi liittyä kalmistoon ja siellä kerrotaan olleen käräjäkivetkin. Kalmisto on ristiretkiaikainen. Kaivauksia on tehty alueella mm. vuosina 1886, 1933, 1934 ja 1979. Merkittävyys luokka I
2. Konnunsuon kivikautinen asuinpaikka sijaitsee pellolla, osittain golf-kentän alla. Löydön laajuus on noin 200 x 700 metriä ja sieltä on löytynyt mm. kvartsi- ja pii-iskoksia, palanutta luuta ja saviastian paloja. Merkittävyys luokka I

3. Konnunsuon rautakautinen asuinpaikka sijaitsee kivikautisen asuinpaikan vieressä. Rautakaudella asuinpaikka on ollut lähellä rantatörmää. Merkittävyysluokka II
4. Annilan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Porrassalmen museotien länsireunassa. Löydöt ovat tieleikkauksesta. Merkittävyys luokka II
5. Reuhkalammen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Porrassalmen museotien länsipuolella aivan tien vieressä. Tien varrella on myös mahdollinen asumuspaikka. Merkittävyys luokka II
6. Moisio Latokallion rautakautinen polttokalmisto sijaitsee kalliokumpareella pellon keskellä. Löydöt viittaavat ristiretkiaikaan ja kallon ympärillä on asuinpaikkakohde. Merkittävyys luokka I
7. Tuukkalan Kapalammen kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Kapalammen itäisellä laidalla, hiekkaisella pellolla. Asuinpaikka on lähellä Tuukkalan ruumiskalmistoa.
8. Annilantien varrella sijaitseva rautakautinen asuinpaikka tuhoutui tietä tehtäessä. Paikalla on luultavasti ollut rautakautinen asumus. Merkittävyys luokka III
9. Moisio Pellon rautakautinen asuinpaikka sijaitsee Latokallion ympärillä tasaisella peltoaukiolla. Alueelta on löytynyt ristiretkiajan esineistöä sekä tulisijoja ja mahdollinen asumuksen jäännös. Merkittävyys luokka II
10. Kyyhkyläniemen rautakautinen polttokalmisto sijaitsee kuntoutuslaitoksen eteläpuolella. Alueelta on tutkittu kuutta hautaröykkiötä, joista yksi on entisöity. Kaivauksia on tehty alueella mm. vuosina 1937, 1938, 1972 ja 1990. Merkittävyys luokka I

11.

Kyyhkylänniemellä sijaitseva Vanha-Kyyhkylän rautakautinen asuinpaikka liittyy viereiseen polttokalmistoon ja Porrassalmenpellon asuinpaikkaan. Merkittävyys luokka II

12.

Porrassalmenpellon rautakautiseen löytöön kuuluu asuinpaikka ja hauta. Alueelta on löytynyt asuinpaikan jäännöksiä ja röykkiön pohja, jossa oli kolme 600-luvulle kuuluvaa keihäänkärkeä.

13.

Olkkolanniemen Hietalahden kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Porrassalmen museotien varrella. Löydöt on poimittu tieleikkauksesta tien itäpuolelta noin 100 metrin matkalta. Asuinpaikka on luultavasti suureksi osaksi tuhoutunut tien alle. Merkittävyys luokka II

Valtakunnallisesti merkittäviä muinaismuistoja ovat Tuukkalan ja Latokallion myöhäisrautakautiset kalmistot ja Moisionpellon rautakautinen asuinpaikka. Tuukkalan kalmisto on Savon suurin ja rikkain rautakautinen ruumiskalmisto, jonka tutkimusaineisto on avainasemassa pyrittäessä selvittämään alueen myöhäisesihistoriallisen asutuksen syntyä ja luonnetta sekä sen kulttuurikontakteja länteen ja itään.

Dokumentoituja hautoja on noin 60 ja parikymmentä hautaa on luultavasti tuhoutunut ilman tutkimuksia. Kalmistoon on tehty hautauksia 1000-luvun loppupuolelta 1200-luvulle aikana, jolloin Suomessa omaksuttiin kristinusko. Hautojen keskellä on 5 x 13 metrin suuruinen tyhjä alue, jossa on mahdollisesti sijainnut kirkko tai kappeli.

Latokallion polttokalmisto sijaitsee noin 800 metriä Tuukkalan kalmistosta pohjoiseen pellon keskellä. Sieltä tehtyjen löytöjen joukossa on mm. lasihelmiä, pronssikoruja, keihään- ja nuolenkärkiä sekä sirpin,-viikatteen- ja kirveenteriä. Latokallion esineistöstä vanhimmat ajoittuvat 900-luvulle ja uusimmat 1100-luvulle jKr. Ympäröiviltä pelloilta on löydetty merkkejä asutuksesta, tulisijoja ja esinelöytöjä.

Latokallion asuinpaikka löydettiin syksyllä 1993, kun alueella tehtiin viemäröintityön takia tutkimuksia. Alueelta löytyi yli kaksikymmentä erilaisiksi tulisijoiksi, paalunjäljiksi ja ojanpohjiksi tulkittavia rakennelmia sekä eläinten luita ja esineitä.

Latokallion kalmisto löydettiin 1928 ja kaivauksia suoritettiin vuosina 1938 ja 1939. Latokallion kalmisto osoittautui polttokenttäkalmistoksi, jossa poltetun vainajan luut ja esineet oli asetettu kallionkoloihin. Kyyhkylän kalmisto oli sen sijaan hautaustyypiltään röykkiöhautaus, koska vainajan tuhka oli siellä kätkeyty kiviröykkiön alle.

Muinaismaisemaa voi olla vaikeaa erottaa perinteisestä maatalousmaisemasta. Moisionpellosta löytyy kuitenkin jatkuvasti rautakauteen viittaavaa esineistöä ja niiden palasia. Esimerkiksi piitä, rautakuonaa, savitiivistettä ja korun osia.

Historiallisen ajan löytöjä

Historiallisen ajan muinaismuistoja ovat Porrassalmen taisteluihin liittyvien puolustusvarustusten jäänteet. Porrassalmen maastossa on jäljellä jäänteitä varusteista ja ammuksista, joita löytyy mm. pelloilta. Porrassalmen taistelu käytiin suomalaisten ja venäläisten välillä 13.6.1789 ja taistelussa kuoli tai haavoittui noin 250 suomalaista ja 800 venäläistä.

19.6.1789 käytiin Tuukkalassa uusi taistelu, jossa suomalaiset joutuivat perääntymään. Tuukkalavuoren luoteisrinteellä on havaittavissa epämääräisiä jälkiä kahdesta mahdollisesta venäläisten tykin paikasta.

Porrassalmen taistelun muistoksi on salmen pohjoisrannalle pystytetty Armas Lindgrenin suunnittelema muistomerkki vuonna 1923. Porrassalmella on yhä havaittavissa merkkejä suomalaisten tykkipattereiden paikasta tien vieressä muistomerkistä hieman salmelle päin. Surnu-järvelle laskevassa rinteessä on jälkiä kaivannosta, joka on mahdollisesti ollut taisteluhauta. Venäläisten varustuksista on säilynyt vain tien länsipuolella oleva kaivanto. Kangassalmen pohjoisrannalla olevalla kumpareella on puolenkymmentä matalaa kuoppaa, jotka ovat saattavat olla Karjalan jääkäreiden kaivamia.

Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisussa Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet Kyyhkylänniemelle ehdotetaan yhtenäistä suojelualueutta, johon kuuluisivat molemmat kalmistot sekä Porrassalmen taistelupaikan jäänteet. Alue muodostaa kokonaisuudessaan arvokkaan muinaismaiseman, johon sisältyy sen luonnonhistoria sekä esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaismuistot.

Porrassalmen muistomerkin ympäristö kaipaa kunnostamista. Muistomerkin viereen voidaan rakentaa maisematasanne levähdyspaikkoineen ja uusia nähtävyyden kalusteita ja pintamateriaaleja. Näkymät ympäristöön säilytetään avoimina, kun harjumännikön aluskasvillisuutta poistetaan.

6.2 Rakennussuojelu

Porrassalmen alueella on useita rakennushistoriallisesti merkittäviä rakennusryhmiä ja yksittäisiä rakennuksia. Kohteiden tausta ja suositeltavat hoitotoimenpiteet on selvitetty perusteellisesti julkaisussa Savon sydämessä, Saimaan sylissä sekä Etelä-Savon rakennusperintö kirjassa. Tässä selvityksessä keskitytäänkin siihen, mitä rakennuskokonaisuudet merkitsevät maiseman kannalta ja miten niihin tulee suhtautua uuden maankäytön ja tiivistävän rakentamisen osalta. Rakennusten käyttötarkoitus voi muuttua eri aikoina ja muutoksiin tulee varautua kaavatyössä. Uusi toiminta saattaa vaatia lisää tiloja, jolloin lisärakentaminen tulee sijoittaa vanhan rakennusperinnön ehdoilla.

Rakennussuojelukohteet säilyvät parhaiten, kun niitä käytetään ja pidetään kunnossa aivan normaalisti. Rakennusten arvoa ei saa tarvella sopimattomilla korjauksilla tai laajennuksilla. Rakennusten säilyttäminen sellaisenaan asuttavina onnistuu, kun huolehditaan katon kunnosta, alapohjan tuetuksesta ja sään tekemien vaurioiden korjaamisesta julkisivuissa. Ajan patinan ja aidon tunnelman säilyttäminen on tärkeää, joten korjaamisessa tulee suosia perinteisiä menetelmiä ja materiaaleja. Kunnostustyöt tulee aina tehdä huolellisen ja ammattitaitoisen suunnittelun mukaisesti. Rakennushistoriallisesti merkittävien kohteiden kunnostamiseen saa asiantuntevaa apua mm. Etelä-Savon ympäristökeskuksesta ja Museovirastosta.

Porrassalmen alueella useissa rakennushistoriallisesti merkittävässä kohteissa on kuitenkin jouduttu tekemään laajempia kunnostustöitä. Kyyhkylän kartanossa muuttui käyttötarkoitus sotainvalidien kuntoutuskodista hotelliksi. Hotellitoimintaa varten majoitustiloja on modernisoitu, mutta rakennuksen muut tilat ja ulkoasu sekä suuri osa kalustuksesta on onnistuttu säilyttämään. Tuukkalan kasarmien rakennukset puolestaan olivat päässeet pahasti ränsistymään, kunnes uudet omistajat alkoivat kunnostaa rakennuksia asuinkäyttöön. Myös tässä tapauksessa tuleva käyttö vaatii suurempia muutoksia ja toimenpiteitä, jotka suunnitellaan yhdessä viranomaisten kanssa. Vaikka Porrassalmen alueella on tiheässä rakennushistoriallisesti ja historiallisesti merkittäviä rakennuksia, ei aluetta ole syytä museoida. Uudet elinkeinot, palvelut, liikunnan ja virkistyksen toiminnot sekä asumisen muodot pitävät alueen elävänä ja entistä vetovoimaisempana.

1. Kyyhkylä, Kyyhkyläniemen kylä

Kyyhkylä on entinen ratsutila 1500-luvulta. Talo on sijainnut 1600-luvulta lähtien Kyyhkyläniemellä lähellä nykyistä päärakennuksen paikkaa. Vuoden 1740 kartassa näkyy kaksi vierekkäin sijainnutta taloa alkuperäisellä rakennuspaikalla sekä niiden ympärillä talousrakennuksia sekä taloille johtava vanha tielinjaus. Rakennuskokonaisuus on rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja ympäristön kannalta arvokas ja se on säilytettävä nykyisellään.

Kartanon omistajaksi tuli 1630-luvulla Pietari Brahen läänitysvouti Hans Bomgård. Bomgårdin jälkeen Kyyhkylän omistajat olivat pitkään kruunun virkamiehiä tai sotilaita. Tila on kuulunut mm. von Fieandt-suvulle. Vuonna 1845 omistus siirtyi kauppias Jaakko Manniselle, joka rakennutti nykyisen päärakennuksen. Viimeinen yksityinen omistaja oli 1900-luvun alussa kauppaneuvos David Pulkkinen, jonka perikunnalta Kyyhkylä ostettiin Vapaussodan Invalidien Liitolle vuonna 1927.

Kivistä rakennettu, klassistinen päärakennus valmistui vuonna 1865, alkuaan yksikerroksiseksi. Säterikattoinen toinen kerros rakennettiin vuonna 1928. Rakennusta ympäröi puisto koivukujanteineen. Pihapiiriin kuuluu klassistinen saunarakennus 1950-luvulta, doorilaispylväiden kannattama soittolava 1920-luvulta ja työntekijöiden asuntoja. Säterikattoinen tiilinautoma on vuodelta 1936.

Kyyhkyläniemellä sijaitsee kuntoutussairaala ja sen henkilökunnan asuntoja. Sotainvalidien Veljesliiton ja Mikkelin kaupungin 1.1.2004 perustama Kyyhkylä-säätiö harjoittaa kuntoutus- ja laitoshoidon toimintaa Kyyhkylän kuntoutussairaalaissa. Säätiö jatkaa aiemmin Sotainvalidien Veljesliiton omistuksessa olleen Kyyhkylän kuntoutussairaalan toimintaa.

Mikkelin kaupungin omistama kartano on vuokrattu hotellitoiminnalle. Kartanon päärakennuksen toinen kerros on hotelliin Kyyhkyläniemestä valmistuu kevään 2006 aikana maisemanhoitoselvitys, jossa tarkastellaan myös lisärakentamisen ja rantarakentamisen mahdollisuuksia. Periaatteena pidetään sitä, että hävinneiden rakennusten paikalle voidaan suunnitella uutta rakentamista.

Kyyhkylässä on harjoitettu maanviljelyä ja karjanhoitoa invalidikodin asukkaiden voimin ja vuodesta 1961 lähtien pellot ovat olleet vuokratilviljelyssä. Kyyhkylän pellot on nykyisin vuokrattu viljelyyn maanviljelijä Seppo Suomiselle, joka viljelee sokerijuurikasta ja perunaa.

Maisemakuvan säilyttämistä on pidetty tärkeänä jo invalidikodin alku ajoista lähtien. Mäntymetsiköitä on hoidettu puistomaisina, yksittäisiä lehtipuita on hoidettu maisemapuina ja näköaloja ympäristöön on pidetty avoimina.

2. Annila

Annilan ja talonpaikan Annilanpellon nimi tulee Annisista, jotka asuivat seudulla jo 1540-luvulla ja omistivat Annilan vielä 1700-luvulla. Annilassa harjoitettiin viljelyä ainakin jo 1500-luvulla, todennäköisesti aikaisemminkin. Isovihan jälkeen omistajina ovat olleet lääninsihteeri Jakob Printz, Pieksämäen kirkkoherra Henrik Wilhelm Posé, sotakomissaari Petter Johan Masalin, kapteeni Jakob Gabriel Hougbergin leski, sotakamreeri Abraham Hammar, pastori Forskåhl. Tawastjernasuvulle kartano on kuulunut 1850-luvulta lähtien ja kartano on runoilija Karl August Tawastjernan syntymäkoti. Annila on ollut Tuukkasen suvun hallussa vuodesta 1903 lähtien.

Klassistinen, satulakattoinen päärakennus on peräisin 1800-luvulta, samoin pihamaata reunustavat vuoraamattomat asuin-, makasiini- ja aittarakennukset. Pihapiiri on rakennushistoriallisesti ja ympäristön kannalta arvokas ja se tulee säilyttää. Alueen säilymisen kannalta tarpeelliset muutokset ovat sallittavia.

Annilan kartanoon sijoitettiin talvisodan ajaksi kotijoukkojen esikunta ja jatkosodan aikana Päämajan ulkomaanosasto. Marsalkka Mannnerheim asui vuoden 1941 kesällä Annilanselän rannalla sijaitsevassa tohtori Alftanin huvilassa.

Annilan kartano toimii golf-keskuksena ja tilan pellot on muutettu golfkentäksi, joka jatkuu Surnu-järven rantaan saakka. Annila on golfmatkailukohde, jossa järjestetään tapahtumia ja kilpailuja. Siellä voi myös majoittua kartanon pihapiiriin rakennuksiin. Kartanon päärakennuksessa toimii tilausravintola.

3. *Porrassalmen taistelupaikka*

Jo syyskuussa 1885 Mikkelin Sanomissa ehdotettiin muistopatsaan pystyttämistä Porrassalmen taistelukentälle, jossa suomalaiset puolustautuivat vuonna 1789 lukumäärältään kymmenkertaista venäläisjoukkoa vastaan. Aika ei kuitenkaan vielä silloin ollut kypsä hankkeelle eikä poliittinen ilmasto suotuisa.

Porrassalmen taistelun muistoksi pystytettiin taistelun komentopaikalle lopulta vuonna 1923 muistokivi. Muistomerkin suunnitteli Armas Lidgren. Kohde on historiallisesti arvokas, muinaismuistolain tarkoittama kiinteä muinaisjäänös.

Muistomerkki sijaitsee maisemallisessa solmukohdassa Porrassalmen harjun laella Surnu-järven ja Kyyhkylänselän välissä. Muistomerkin ympäristön kunnostamisesta näköalapaikaksi on esitetty Saimaan sylissä, Saimaan sydämessä –julkaisussa ideasuunnitelma. Näkymien ylläpitäminen, opasteiden uusiminen ja levähdyspaikkojen rakentaminen ovat suositeltavia toimenpiteitä kohteen ympäristössä.

4. *Moision sairaala-alue*

Moisio on vanhalta nimeltään Kiiala ja se oli aikoinaan Pellosniemen hallintopitäjän keskus. Talo kuului ilmaisesti 1530-1540-luvuilla Pellosniemen nimismiehelle, Martti Laurinpoika Kirjurille. Kuninkaankartanona Kiiala oli 1556-61 ja siihen liitettiin maita Annisten tiluksista. Kuninkaankartanokauden jälkeen Moisio oli nimismies Eerik Olavinpojan omistuksessa. Vuonna 1593 se annettiin läänitykseksi Arvid Stålmille, mutta läänitys peruutettiin 1600-luvun alussa.

1600-luvulla tilan omistajina olivat mm. Savonlinnan käskynhaltija Pietari Hannunpoika, Hermann Buschmann, William Robertson, vänrikki Eerik Yrjänänpoika Hufvudskjöld ja eversti Erik Pistolhielm.

1685 isäntänä toimi Matti Pekanpoika ja tila muutettiin virkataloksi. Jo sitä ennen Moisio oli ollut ratsumestarin hevostila. Kuuluisin virkatalon haltija oli majuri Johan Sandels 1789-90. Viimeinen virkatalon haltija oli majuri Axel Karl Martinau. Vuodesta 1826 lähtien talossa asui majuri Adolf Meinenderin perhe, 1846-1870 maanmittausjohtaja Gabriel Poppius ja sitten hänen perikuntansa.

Moisio-nimi esiintyi ensimmäisen kerran vuonna 1558. Moisio tarkoittaa uudispeltoa tai herraskartanoa. 1500-luvun puolivälistä 1700-luvulle Moision tilalla oli salpietarikeittämö, josta saatiin raaka-ainetta ruudin valmistukseen.

Moision sotilasvirkatalo oli 1920-luvulla valtion omistuksessa ja se oli vuokrattu maanmittari Vilhelm Wahlmanille. Tila oli sopiva sairaalan sijoituspaikaksi, koska tilalla oli mahdollisuudet omavaraistalouden edellyttämään viljelyyn ja Moisionlammesta saatiin hyvälaatuista käyttövetä. Tilan koko oli 339 hehtaaria, josta peltojen yhteispinta-ala oli 27 hehtaaria.

1927 rakennettiin paikalle piirimielisairaala, jonka kolmikerroksisen päärakennuksen suunnitteli Axel Mörne. Sairaala laajennettiin 1929-30. Samalta ajalta on entinen ylilääkärin asunto, kaksikerroksinen klassistinen hirsitalo, jossa nykyisin toimii päiväkotia. Vuonna 1928 tilalla oli 5 hevosta, 16 lypsylehmää, 1 sonni, 3 suurta sikaa ja 2 porsasta. Potilaat osallistuivat maataloustöihin hyvin merkittävänä työvoimana ja tila toimi hyvin pitkälti omavaraisena. 1950-luvulle saakka maataloustuotanto kasvoi.

Sairaalan henkilökuntaa varten rakennettiin asuintaloja tilojen tullessa liian ahtaiksi toiminnalle. 1953 valmistui ensimmäinen pistetalo henkilökunnalle. C-talo valmistui vuonna 1959 ja toinen henkilökunnan pistetalo 1962. Henkilökunta on muodostanut alueelle oman kylämäisen yhteisönsä.

Sairaalan ympäristö on puistomaista metsää. Sairaala-alueelle perustettiin oma hautausmaa vuonna 1929 siunauskappeleineen. Hautausmaan pinta-ala oli 2000 neliometriä ja sinne on haudattu vuosina 1929 – 1952 208 ihmistä. Pienestä siunauskappelista on jäljellä enää betoniperustukset ja hautausmaalle on pystytetty muistokivi. Hautausmaa sijaitsee urheilukentän takana peltoalueen koilliskulmassa. Tarkka sijainti näkyy mm. peruskartassa, joka on piirretty vuonna 1946. Hautaustoimilain 3 luvun 15§ mukaan hautausmaa voidaan lakkauttaa ja hautausmaan alue voidaan ottaa muuhun käyttöön kun viimeisestä hautaamisesta on kulunut vähintään 100 vuotta.

Moisiontien alussa sijaitsi sairaalan rakennuskokonaisuuteen kuuluva portti, joka purettiin 1960-luvulla. Portti oli liian kapea ajoneuvoliikenteelle, joten tie oli käytännön syistä linjattu sen ohi.

Mielisairaalan rakennettu kokonaisuus ja sitä ympäröivä puistomainen mäntykangas ja maaseutumaisema muodostavat viihtyisän ja rauhallisen ympäristön, joka on vaikuttanut edullisesti sairaalan toimintaan. Maatilan työt ovat olleet potilaille terapiaa ja ajanvietettä ja puistomainen ympäristö on antanut mahdollisuuden virkistävään ulkoiluun. Talvisin harrastettiin hiihtoa ja kesällä pallopelejä, yleisurheilua, uintia, kävelyä lähimaastossa, retkiä Moisionlammen Lempiniemeen tai pidempiä

lenkkejä Porrassalmelle. Urheilukilpailujakin järjestettiin ja niihin osallistui myös henkilökunta.

Sairaalaympäristö on muuttunut maatilan talouskeskuksesta puistomaiseksi. 1930-luvulla etelään suuntautuva rinne on hyötynuutarhana, jossa kasvoi marjapensaita ja hedelmäpuita. Nykyiset nurmikot olivat mansikkamaana. Nuutarhasta saatiin marjoja ja hedelmiä sairaalan keittiöön.

5. *Porrassalmen huvila*

Porrassalmen huvilan on rakennuttanut kauppaneuvos David Pulkkinen vuonna 1909. Kolmikerroksinen jugendhuvila on arkkitehti Armas Rankan suunnittelema. Huvilalta on näkymä Porrassalmen taistelupaikalle ja Kyyhkylänniemelle.

Rakennus on toiminut mm. Porrassalmen nuorisoseuran talona, pitopalveluna ja matkailukäytössä. Nykyisin huvila on yksityiskäytössä.

6. *Tuukkalan kasarmi*

Ruotuarmeija lakkautettiin 1800-luvun loppupuolella ja Suomen armeija järjestettiin siten, että osa asevelvollisista oli vakinaisessa väessä ja osa reservissä. Ympäri maata sijoitettiin reservikomppanioita ja yksi tällainen tuli Tuukkalaan. Moision tila joutui luovuttamaan osan maitaan Tuukkalan reservikomppanian ampumarataa varten. Tuukkalan kasarmi oli 22. reservikomppanian kasarmi vuosina 1891-1901. Rakennukset ovat peräisin vuosilta 1891-92. Alueella on myös vuonna 1982 rakennettu tuotantorakennus.

Kasarmi toimi vapaussodan aikana vuonna 1918 vankileirinä ja vuosina 1918-1958 aliupseerikouluna. Talvisodan aikana sinne oli sijoitettuna ilmavoimien esikunnan joukkoja. Kaupungin omistukseen se siirtyi vuonna 1954 ja Mikkelin mielisairaanhoidokodin kuntainliitolle vuonna 1958. 1960-luvulla kasarmien rakennuksissa asui Tuukkalan B-sairaalan hoitohenkilökuntaa ja 1970-luvulla siellä toimi sairaalan kotiosasto. Keväällä 1983 alueen osti Moision sairaalan kuntainliitto, joka perusti sinne kuntoutuskodin. Kuntoutuskoti toimi vuoteen 1990 saakka, jonka

jälkeen rakennukset myytiin Säästöpankille. 1990-luvulla säästöpankkien selvitystilassa alue siirtyi omaisuudenhoitoyhtiö Arsenalin omistukseen ja edelleen Kapiteeli Oy:lle vuonna 1999. Rakennukset olivat käyttämättöminä yli kymmenen vuotta ja sinä aikana ne ehtivät rappeutua erittäin pahasti. Vanhassa ruokalarakennuksessa toimi jonkin aikaa Bee Center ky, jonka konkurssiin saakka rakennukset pysyivät jonkinlaisessa kunnossa 1990-luvun puoliväliin saakka. Toiminnan loputtua rakennukset ovat joutuneet ilkeiden kohteeksi, ikkunat ja ovet on rikottu. Vuonna 2000 Mikkelin kulttuurikasarmit -yhdistys suunnitteli Tuukkalan kasarmien alueelle käsityö- ja kulttuurikeskusta.

Rakennukset ovat suojeltuja. Suojelumääräys tarkoittaa että rakennuksia ei saa purkaa, mutta saa korjata ja muuttaa, kunhan rakennuksen luonne ei muutu. Kasarmien puutarha on ollut upea, mutta sekin on hoitamattomana ränsistynyt. Puutarhassa on herukkatarhoja, ruusupensas- ja angervokasvustoja, vanhoja koivuja, sembramäntyjä, pihtoja, saarneja, lehmuksia, vaahteroita ja orapihlajapensaita. Pihanurmi on karulla hiekkakankaalla kasvavaa hentoa luonnonheinää, jonka seassa viihtyvät monet niittykasvit ketoneilikasta ruusuuruohon.

Alue päädyttiin kuitenkin myymään vuoden 2005 alkupuolella kolmen perheen muodostamalle yhtiölle, jotka kunnostavat kasarmien rakennukset omaan asuinkäyttöön. Yksi rakennus, entinen alipäällikön asuinrakennus, on jo kunnostettu asuinkäyttöön ja viereinen upseerirakennus sekä osittain palanut asuinrakennus ovat työn alla. Entistä ruokalarakennusta on kunnostettu jo niin, että sen säilyminen on turvattu. Ruokalarakennus ei kuitenkaan sovellu asuinkäyttöön. Käsillä oleva työ on valtava, sillä talojen hirsikehikotkin ovat osittain päässeet lahoamaan ja kunnostustyö täytyy tehdä hyvin perusteellisesti. Valmistunut alipäällikön asuinrakennus on lupaava merkki siitä miten vanha rakennuskanta saadaan elvytettyä osaavalla korjausrakentamisella. Museovirasto valvoo rakennusten kunnostustyötä ja kasarmimiljöön pelastavalle hankkeelle haetaan myös taloudellista tukea Museoviraston kautta.

Lisärakentaminen on mahdollista kasarmialueen reunoilla, josta aukeaa myös hienot näköalat Kapalammelle ja Tuukkalan peltoaukeille. Kasarmialueen etelä- ja länsireunalta on hävinnyt rakennuksia ja niiden paikalle on mahdollista palauttaa alueen tyyliin sovitettuja rakennusmassoja. Tiivistävä rakentaminen eheyttäisi kasarmien säännönmukaista rakennuskokonaisuutta.

7. *Tohtori Alftanin huvila*

Huvilassa toimi kansakoulu 1940-luvun lopusta vuoteen 1954, jolloin Moisioin koulu rakennettiin. Alftanin huvila oli marsalkka Mannerheimin asuntona jatkosodan alusta syksyyn 1941 saakka.

8. *Pellosniemi*

Pellosniemi oli entiseltä nimeltään Ollkola ja se oli alun perin säterinkartano. Päärakennuksen itäpääty on rakennettu 1790-luvulla Porrassalmen taisteluissa palaneen talon tilalle. Päärakennusta on muutettu ja laajennettu useaa otteeseen. piharakennukset ovat mahdollisesti 1700-luvulta. Pellosniemen tilakeskukselle johtaa Museotieltä koivukujanne. Tila on yksityisomistuksessa ja edelleen viljelykäytössä.

9. *Hietalahti*

Porrassalmen peltoaukean eteläpäädyssä maiseman päätteenä sijaitseva entinen kestikievaritalo. Hietalahden pihapiiriin kuuluu satulakattoinen yksikerroksinen päärakennus, aittarivi ja liiteri.

Kuvassa entinen yllääkäarin asunto Moisioitien varrella. Rakennuksessa toimii nykyisin päiväkot.

10. *Lenjus*

Lenjuksen päärakennus on rakennettu 1785. pihapiirissä on aitta 1700-luvulta ja talli 1800-luvun lopulta. Porrassalmen taistelun aikoihin talossa toimi venäläisten joukkojen esikunta ja tilan pelloilta onkin löydetty jäänteitä taistelusta. Lenjuksen tila on ollut saman suvun, Pekosten, hallussa jo vuodesta 1763 lähtien. Tilalla pidetään nykyisin lypsykarjaa, joka laiduntaa monimuotoista perinnemaisemaa. Tilan mailla on metsälaitumia, rantaniittyä ja –luhtaa, sekä ahomaita ja hakamaita

11. *Olkkolanniemen koulu*

Yksikerroksinen vuorattu vinkkelirakennus on valmistunut vuonna 1903 ja se toimii edelleen kouluna. Koulun tontti saatiin lahjoituksena Lenjuksen tilan silloisilta omistajilta Pekosilta.

12. *Ritvala*

Ritvala on Saimaan rannalla sijaitseva huvila viime vuosisadan vaihteesta. Rakennuksen lasikuistilla on jäljellä hienopiirteiset ikkunat, joissa on puhallettua lasia.

13. *Mikkeli -Lappeentie museotie*

Porrassalmen museotie on osa vanhaa maantietä, joka on alkanut Mikkeliissä Suuresta Savontiestä ja kulkenut Ristiinan ja Savitaipaleen kautta Lappeelle. Harjun laella kiemurteleva tielinjaus on ollut talvitienä jo 1500-luvulla ja se on raivattu kesätieksi 1600-luvulla.

Museotie ei ole varsinaisesti suojelualue seutukaavassa, mutta se on merkitty yhdystieksi, joka tulee säilyttää. Tien linjausta ei voi muuttaa eikä sen rinnalle ole mahdollista rakentaa kevyen liikenteen väylää.

6.3 Luonnonsuojelualueet

1. Surmansalmenniemi

Kyyhkylänniemen pohjoiskärki, Surmansalmen niemi, on vuonna 1947 perustettu luonnonsuojelualue, joka on suojeltu maisemallisista syistä. Niemi työntyy kohti Annilanselkää muodostaen kapean salmen Annilansaarta vasten. Salmen kautta kulkee laivareitti, joten niemi on tärkeä maisemakohde. Suojelualueen kautta kulkee myös luontopolku. Suojelualueella on korkea kallio, jolta avautuu näköala Saimaalle sekä kalliojyrkänteiden rehevää ja lehtomaista alusmetsää. Rauhoitusmääräyksen mukaan suojelualueen metsää on hoidettava yksinomaan maisemanhoidollisten näkökohtien mukaan.

2. Porrassalmenharju

Porrassalmen harjualue perustettiin myös 1947 luonnonsuojelualueeksi maisemallisista ja historiallisista syistä. Alue on Porrassalmen taistelun tapahtumapaikka ja nykyisin edustavaa harjumännikköä, josta aukeaa näkymiä Saimaalle ja Surnu-järvelle sekä Kyyhkylän ja Pellosniemen pelloille. Rauhoitusmääräyksen mukaan männikköä tulee hoitaa vain maisemanhoidollisista näkökohdista korostaen männikköä ja näkymiä.

Porrassalmen harjualueen luonnonsuojelualueen ulkopuolelle jäävät harjunliepeen metsät suositellaan liitettäväksi suojelualueeseen Porrassalmen maisemanhoitosuunnitelmassa. Alueita voidaan ilman suojelupäätöstäkin hoitaa samoilla periaatteilla kuin luonnonsuojelualuetta.

3. Hierainniemen lehto

Hierainniemi on pitkä ja kapea harjumuodostuman jatke, joka pistää niemenä Saimaan ukonvedelle. Hierainniemen lehto kuuluu valtakunnallisen lehtojensuojeluohjelman kohteisiin. Suojelualue sijaitsee nimen keskiosassa ja rannoilla on tiiviisti rakennettua loma-asutusta. Aikaisemmin Hierainniemi on ollut kaskimaata, josta kertovat metsän keskelle jääneet kaskirauniot. Kaskeamisen jälkeen alueelle on kasvanut useita biotoopeiltaan ja iältään erilaisia metsäalueita, koska maa on kasvullisilta ominaisuuksiltaan ravinteikasta ja kosteaa.

6.4 Muinaismaisema

Porrassalmen alueella on lukuisia esihistoriallisia löydöksiä, joista merkittävin on valtakunnallisesti arvokas Tuukkalan rautakautinen ruumiskalmisto. Surnujärven rannalla on Konnunsuon kivikautinen asuinpaikka sekä Konnunsuon rautakautinen asuinpaikka, jossa on arveltu sijainneen myös kirkko noin 1400-luvulla. Historiallisen ajan muinaismuistoja ovat Porrassalmen taisteluihin 13.6.1789 liittyvät jäänteet maastossa sekä varusteiden jäänteet, jotka Taistelussa kuoli tai haavoittui noin 250 suomalaista ja 800 venäläistä. Porrassalmella on yhä havaittavissa merkkejä suomalaisten tykkipatteriedien paikasta tien vieressä muistomerkistä hieman salmelle päin. Surnu-järvelle laskevassa rinteessä on jälkiä kaivannosta, joka on mahdollisesti ollut taisteluhauta. Venäläisten varustuksista on säilynyt vain tien länsipuolella oleva kaivanto. Taistelun muistoksi on salmen pohjoisrannalle pystytetty Armas Lindgrenin suunnittelema muistomerkki vuonna 1923. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisussa Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet Kyyhkylänniemelle ehdotetaan yhtenäistä suojelualuetta, johon kuuluisi molemmat kalmistot sekä Porrassalmen taistelupaikan jäänteet. Alue muodostaa kokonaisuudessaan arvokkaan muinaismaiseman, johon sisältyy sen luonnonhistoria sekä esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaismuistot.

6.5 Maisema-alueet

Porrassalmen kulttuurimaisema on kokonaisuudessaan valtakunnallisesti arvokasta maisemakokonaisuutta. Perusteina valtakunnalliselle merkittävyydelle on kivi- ja rautakautiset asutuksen vaiheet alueella, Savon vanhimmat viljelykäytössä olevat peltoalueet, Pellosniemi ja Moisio hallintopitäjien keskuksena sotahistorialliset ja liikennehistorialliset kohteet, museotie ja vesiliikenne, viime vuosisadan vaihteen huvila-asutus Saimaan ja Moisiojärven rannoilla.

7. PORRASSALMEN ALUEEN KEHITTÄMINEN

7.1 Asuminen

Porrassalmen alue sijoittuu lähelle Mikkelin keskustaa. Liikenneyhteydet valtateiden nro 13 ja 62 varrella ovat hyvät kaupungin keskustan suuntaan, Anttolaan ja Ristiinaan. Hienot maisemat, vesistöjen läheisyys ja helposti rakennettava maaperä tekevät alueesta hyvin vetovoimaisen asumiselle. Porrassalmen alueen eteläosat ovat maa- ja metsätalouden tuotantoaluetta ja eteläiset rannat ovat jo melko tiheästi rakennettu loma-asumisen käyttöön. Tuukkalan ja Moision alueilla uutta maankäyttöä sen sijaan ei ole suunniteltu pitkään aikaan.

Mikkelin kaupungin tulisi pystyä tarjoamaan korkealaatuiseen rantarakentamiseen soveltuvia tontteja. Siksi erityisesti kaupungin omistaman Saimaan ranta-alueen soveltuvuutta asumiskäyttöön voidaan tutkia. Moisio ja Tuukkala ovat luontevia kasvusuuntia kaupungille kaupunkirakenteen, liikennejärjestelmien ja kunnallistekniikan rakentamisen kannalta. Olemassa olevia rakenteita voidaan hyödyntää helposti ja kunnallistekniikkaa jatkaa uusille alueille. Samalla vanhat kiinteistöt, jotka eivät vielä ole liittyneet kaupungin vesi- ja viemäriverkostoon saadaan kunnallistekniikan piiriin, mikä vähentää ympäristön pilaantumista.

Tuukkalaan ja Moioon voidaan uuden rakentamisen myötä luoda hyvin eri tyyppisiä vaihtoehtoja asumiselle. Moisiotien varrella rakentaminen voi olla tiiviimpää ja kaupunkimaisempaa, jolloin uusi asutus eheyttää olemassa olevaa kaupunkirakennetta. Saimaan rannalla asuminen voi olla huvilamaista, väljää ja luonnonläheistä. Rakennustyyppeinä ovat puurakenteiset kaupunkivillat ja huvilat. Väljä asuminen merkitsee Saimaan rannalla suurta tonttikokoa ja kortteleiden väleihin jääviä puistoalueita sekä reilua rakennusoikeutta. Väljyys mahdollistaa metsäisen vaikutelman säilymisen ja maiseman silhuetin säilymisen myös järvimaisemassa.

Uusi asuminen tukeutuu mahdollisimman paljon kullekin alueelle tyypilliseen asumisen muotoon. Moision sairaalan ympärillä olevaa hoitohenkilökunnan asumista voidaan täydentää saman tyyppisillä pistemäisillä kerrostaloilla ja maastoon mukautuvilla rivitaloilla.

Tuukkalan kasarmin läheisyydessä rakentaminen voi taas olla yhtiömuotoista pientalorakentamista väljissä kortteleissa. Eri luonteisista alueista huolimatta kaikkea uutta rakentamista yhdistää viihtyisä ja rauhallinen ympäristö, hienot näkymät ja välittömät yhteydet laajoille virkistysalueille.

Uuden rakentamisen sijoittamista rajoittaa monet tekijät. Muinaismuistoihin ja kulttuurimaisemaan liittyvien rajoitusten lisäksi pohjavedenotto, liikenteen melu ja paikoitellen vaikea topografia rajaavat suuria alueita pois rakentamisen käytöstä. Mikkelin kaupungin juomavesi tulee pääasiassa Pursialan pohjaveden muodostamisalueelta, jonka ympärillä tulee säilyttää suojavyöhykkeenä rakentamattomana alueita. Pohjavesialueelle ei saa imeyttää hulevesiä, liikennettä ei saa ohjata alueen läpi ja lisäksi kaikkia pohjaveden pilaantumisen riskitekijöitä tulee välttää.

7.2 Liikenne

Porrassalmen museotie toimii nykyisin alueen pääreitteinä ajoneuvoliikenteelle ja kevyelle liikenteelle. Museotietä ei voida leventää eikä sen rinnalle voi rakentaa erillistä kevyen liikenteen väylää, koska tien linjaus on liian kapea. Nykyisellään museotie on erittäin vaarallinen, sillä nopeusrajoituksista huolimatta siellä ajetaan tien profiiliin nähden liian kovaa eikä jalankulkijoilla ja pyöräilijöillä ole riittävästi tilaa liikkua pientareella. Museotie on kuitenkin ollut ajoneuvoliikenteen käytössä jo 1500-luvulla, jolloin sitä pitkin kuljettiin talvisin mm. reellä. Tie tulee siis edelleenkin pitää liikenteen käytössä, mutta eri liikkumismuodoille tulee tarjota myös vaihtoehtoisia reittejä.

Matkailu ja sen myötä läpiajoliikenne tulee lisääntymään tulevina vuosina Porrassalmen museotiellä, jota pitkin kuljetaan mm. Annilan ja Kyyhkylän kartanoille. Suorempi tieyhteys valtatie 13:sta museotielle tarjoaisi nopeamman reittivaihtoehdon, mikä vähentäisi ajoneuvoliikennettä museotien pohjoisella osuudella. Uuden yhteystien linjaaminen Moisioin pellon reunassa on kuitenkin haasteellinen suunnittelutehtävä, jossa tulee ottaa huomioon sekä maisemalliset näkökohdat että esihistorialliset löydöt.

Peltomaiseman reunavyöhykkeessä kulkeva kevyen liikenteen reitti tarjoaisi kävelijöille ja pyöräilijöille vaihtoehtoisen reitin erillään autoliikenteestä. Liikkuminen maisemassa hakeutuu luontevasti metsän ja avoimen tilan reunavyöhykkeeseen, joten pellon ja vesialueiden reunoilla kiemurtelevat polut lisääisivät huomattavasti alueen virkistyskäyttöä ja mahdollisuuksia havainnoida maisemaa. Ulkoilupolkujen tarkoituksena on tarjota turvallisia, esteettömiä ja kiireettömiä reittejä, joiden linjaus myötäilee maastoa.

Uuden asutuksen yhdistää kehämäinen reitti, joka perustuu jo pääasiassa olemassa oleviin tiepohjiin. Useat reittivaihtoehdot hajauttavat liikenteen, jolloin Porrassalmentie ja Moisiointie eivät rasitu liian vilkkaasta ajoneuvoliikenteestä. Moisioinharjun rantavyöhykkeen suunniteltu tielinjaus tulisi yhdistymään Anttolantiehen lähellä Pursialankaden risteystä, jossa maastoon ei tarvitse tehdä suuria leikkauksia tai täyttöjä. Liikenne Moisioinrannan uusille tonteille kulkisikin todennäköisimmin tämän liittymän kautta. Julkisen liikenteen linja lienee säilytettävä Moisiointietä pitkin Moisioin koululle.

7.3 Palvelut

Porrassalmen alue tukeutuu palveluiden osalta pääasiassa Mikkelin kaupungin keskustan palveluihin. Etäisyys keskustaan on vain muutamia kilometrejä. Valtatie 13 varrelle Annilantien risteykseen on rakenteilla S-ryhmän ABC liikennemyymälä ja polttoaineen jakeluasema, muuten alueella ei ole ennestään kaupan palveluja. Moisioin ala-aste sijaitsee Kyläkouluntien päässä Moisioinlammen eteläreunalla. Olkkolan koulu puolestaan sijaitsee Hietalahden ja Pikku-Surnun välissä. Päiväkotitoimii vanhassa ylläkkärantalossa Moisiointien varrella lähellä sairaala-alueita. Alueen palvelut koulun ja päiväkodin osalta ovat siis erittäin hyvät, joten lapsiperheillekin sopivien asumismuotojen tarjoaminen alueella on perusteltua.

Matkailupalveluja alueella tarjoaa Annilan kartano ja Kyyhkylän kartano. Annilassa toimii golf-keskus ja Kyyhkylässä hotelli kuntoutussairaalan ohessa. Majoitustiloja ja vuokrattavia loma-asuntoja alueella on hyvin vähän tarjolla. Matkailuelinkeinolle olisi huomattavasti enemmän mahdollisuuksia ja kysyntää, mikäli tarjonta olisi monipuolisempaa. Matkailutoimintaa voisi laajentaa mm. kehittämällä virkistys- ja harrastusmahdollisuuksia, veneilyyn, kalastukseen, melontaan ja retkeilyyn liittyviä toimintoja, maatilamatkailua, kesäasumisen erilaisia muotoja, kuten vuokrattavia loma-asuntoja Saimaan rannalla. Porrassalmen alueella on ihanteelliset maastot ratsastamiseen, suunnistamiseen, hiihtämiseen, lenkkeilyyn ja pyöräilyyn.

Maisemallisesti parhaat paikat Saimaan rannalla tulisi varata korkeatasoiselle matkailutoiminnalle, joka houkuttelee matkailijoita kauempaakin. Kyyhkylässä on olemassa loistavat puitteet kylpylätoiminnalle, joka painottuu terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen luonnonläheisessä ympäristössä. Kartanomiljöön ravintoloihin ja puistoihin on mahdollista kehittää erittäin tasokkaaksi hyödyntäen ja vaalien kulttuurihistoriallisesti arvokasta perintöä. Kyyhkyläniemestä voisi ajan myötä muodostua Haikon kartanoon verrattavissa oleva rentoutumis-, juhla- ja kokoontumispaikka.

Kun Porrassalmen aluetta tarkastellaan kokonaisuutena voidaan helposti tunnistaa kunkin alueen potentiaali. Sairaanhoidon ja kuntoutuksen tulisi sijoittaa tehokkaasti hyvien kulkuyhteyksien varrelle. Tuukkalan

sairaalan ja Moisioin mielisairaalan sijainnit ovat tässä suhteessa erittäin sopivat. Tuukkalan sairaalan tontti tulisi jatkossakin varata julkiselle rakentamiselle vaikka sairaalarakennukset uusittaisiin. Matkailuelinkeino voi hyödyntää kulttuurimaiseman vetovoimaisuutta ja omalta osaltaan pitää maaseutumaista ympäristöä hoidettuna. Maisema säilyy avoimena myös golfkenttänä. Vanhaa rakennuskantaa voidaan kunnostaa matkailua ja loma-asumista palveleviksi kohteiksi, kuten Kyyhkylän kartanossa on tehty. Vanhasta ladosta voidaan kunnostaa tanssipaiikka ja vanhassa navetassa voidaan pitää taidenäyttelyitä.

Maaseudun maisemanhoidon perustana on tuotannon ja maaseudun toimintojen elinvoimaisuus. Matkailupalvelut ovat yksi keino säilyttää alue kilpailukykyisenä ja huolehtia siten maisemanhoidosta. Ilman taloudellista kannattavuutta maaseutumaisemaa tuskin kannattaa pitää yllä keinotekoisena tuotantomaiseman kulissina. Porrassalmella matkailun mahdollisuuksista on käytetty vasta pieni osa ja silläkin on jo ollut suuri merkitys kulttuurimaiseman säilymisen kannalta. Annilan ja Kyyhkylän pihapiirit säilyvät käytössä ja rakennukset pidetään kunnossa ja maisemaa hoidetaan suunnitelmallisesti säilyttämällä perinteinen maisemakuva ja tarpeen vaatiessa entistämällä sitä.

Talonpoikainen rakennuskanta, tiestö, aidat, ladot, muinaisjäännökset ja monet muut ihmisen tekemät rakenteet ovat osa vetovoimaista matkailualueita.

7.4 Virkistyskäyttö

Porrassalmen alueen virkistyskäyttö on hyvin vähäistä verrattuna kulttuurimaiseman tarjoamiin mahdollisuuksiin ja alueen vetovoimaisuuteen. Virkistyskäyttöä rajoittaa muun muassa polkujen ja kulkureittien vähyys. Ainoa ulkoilupolku kulkee Kapalammen ympäri, mutta polku ei yhdisty laajempiin viheraluekokonaisuuksiin reittien osalta. Muut mahdolliset kulkureitit ovat autoliikenteelle tarkoitettuja teitä. Virkistyskäytön aste paranee olennaisesti yhtenäisellä reittiverkostolla, jossa on mahdollista tehdä eri pituisia lenkkejä kävellen tai pyöräillen. Reiteiltä tulee olla yhteyksiä keskustan suuntaan Kaihun harjulle sekä Urpolan laajoille virkistysalueille. Ulkoilija hakeutuu mielellään kulkemaan veden äärelle avoimen järvimaiseman ja suljetun metsämaiseman rajapintaan. Rantoja myötäilevät polut ja pyörätiet toisivat järvimaisemat kaikkien ulottuville. Ulkoilureitit voivat jatkua etelän suuntaan retkeilypolkuna ja muissa ilmansuunnissa yhdistyä olemassa olevaan reittiverkoston. Rannoista vain pieni osa on rakennettua, lukuun ottamatta Hierainniemeä ja Saimaan Hietalahden rantoja. Rantojen virkistyskäyttöä voidaan tehostaa huomattavasti erityisesti Saimaan rannalla ja Moisioinlammen rannalla. Julkisia uimarantoja on alueella vain yksi Kyyhkylänniemen pohjoisrannalla. Luontevampi paikka julkiselle uimarannalle on Moisioinlammen eteläpäädyssä, jonne aurinko paistaa suurimman osan päivää.

Moisioinlammen ympäristö soveltuisi erittäin hyvin korkean käyttö- ja hoitotason julkiseksi puistoksi, jossa sijaitisi myös kaupungin ylläpitämä uimaranta. Moisioinpuiston esikuvana voisi olla 1800-luvun loppupuolen kansanpuistot, joista on monissa kaupungeissa muodostunut suosittuja kävely- ja vapaa-ajanviettopaikkoja. Moisioinpuisto sijaitsee reippaan kävelymatkan tai pyörämatkan päässä keskustasta ja palvelisi myös läheisten asuinalueiden Tuukkalan, Silvastin ja Kaituenmäen asukkaita.

Tuukkalan alue olisi ihanteellinen sijainti hevostallille. Ratsastusreitit ja laidunalueet ovat lähellä ja laiduneläinten pitäminen edistäisi maisemanhoitoakin. Tuukkalanvuori ja Kokkovuori ovat hyvin sopivaa maastoa suunnistamiseen, sienestystyöskentelyyn ja marjastukseen.

7.5 Maa- ja metsätalous

Viljelymaisemaan kuuluvat Porrassalmen alueella peltoaukeat, kaskimetsät, laidunmaat ja näitä rajaavat taustametsät ja reunavyöhykkeet. Valtakunnallisesti merkittävässä kulttuurimaisemassa maa- ja metsätalouden tulee huomioida perinteisten viljelymenetelmien tuottamat maisematyypit ja –elementit ja vaalia niitä vaikka tuotantomenetelmät olisivat muuten moderneja. Lenjuksen tilalla esimerkiksi laidunniittyjä hoidetaan osittain käsin niittämällä. Perinteinen maatalous on tuottanut maisematyyppejä, jotka ovat monilajisia ja harvinaisten eläinlajien elinympäristöjä. Porrassalmella esiintyy monia perinnebiotooppeja, kuten metsälaitumia Lenjuksessa ja rantaniittyjä Hietalahdessa. Tyypillinen kulttuurimaiseman peltoaukea on pienipiirteinen ja saarekkeinen. Siihen kuuluvat pientareet, kivirauniot ja kivi- tai särentäaidat.

Karjanhoito on yleisesti vähentynyt Mikkelin seudulla viime vuosikymmeninä. Porrassalmenkin alueella enää Lenjuksen tilalla pidetään karjaa, missä vanhoja laidunalueita käytetään edelleen karjan laiduntamiseen. Kyyhkylässä karjaa pidettiin vielä 1960-luvulla ja laidunalueiden entistäminen olisi vielä mahdollista. Laidunalueiden ylläpitäminen tapahtuisi luonnollisimmin lampaiden, lehmien tai hevosten pitämällä alueella. Jos tilalla itsellään ei hoideta karjaa, eläimiä voidaan tuoda kesäksi laiduntamaan kauempaakin.

Porrassalmen alueella olisi järkevää yhdistää matkailua ja virkistystä palveleva ratsastustalli ja perinnebiotooppien hoito hevosten laidun-alueina. Hevosia voitaisiin helposti siirtää kesäisin tilalta toiselle syömään niityiltä ja hakamaista heinää. Ratsastuspolkuja taas voitaisiin raivata metsiin ja peltöjen reunavyöhykkeisiin.

Metsäiset alueet ovat lehtomaisten, tuoreiden ja kuivien kankaiden sekä lehtolaikkujen muodostamia metsämosaiikkeja. Useat alueet ovat olleet 1800-luvulla kaskettuina, jonka takia lehtipuustoa on nykyisin paljon. Metsämaasto on topografialtaan hyvin vaihtelevaa, tasaisemat alueethan on raivattu pelloksi. Maisemallisesti metsät ovat hyvin arkoja eivätkä sovellu tehometsänhoitoon. Metsänhoito tulee suorittaa aluekohtaisten hoitosuunnitelmien mukaisesti ja maisemallisista lähtökohdista. Aukot taustametsässä vaikuttaisivat koko maisemakuvaan, joten avohakkuut eivät tule millään alueella kysymykseen.

8. MAISEMANHOITO

Porrassalmen alue on merkittävä, vetovoimainen ja maisemallisesti tärkeä alue lähellä kaupungin keskustaa. Saimaan ranta-alueiden kehittäminen ranta-asumisen, matkailun, palveluiden ja virkistystyksen kannalta on ajankohtaista. Koska alue on valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta ja muinaismaisemaa, tulee alueen kehittämistä ja maisemanhoitoa tarkastella kokonaisuutena. Aluekohtaisten suunnitelmien ja kaavojen tulee tukeutua koko Porrassalmen aluetta koskevaan yleissuunnitelmaan.

Kaunis ja monimuotoinen maisema on myös matkailuvaltti. Perinnemaisemat ja vanha rakennuskanta, perinteinen maaseutumaisema sekä sotahistoriaan liittyvät kohteet ovat nähtävyyksiä, joita tullaan katsomaan kaukaakin. Porrassalmen maisemassa keskeisin elementti on avoin pelto, johon liittyy pientareet, reunavyöhykkeet, järvelle avautuvat näkymät, yksittäispuut ja saarekkeet.

Porrassalmen maisemanhoitosuunnitelma on tehty yhteistyössä alueen maanomistajien kanssa. Maisemanhoito ei ole sama asia kuin sen suojelu. Maanviljely, karjanhoito ja muu ihmisen toiminta luo ja ylläpitää kulttuurimaisemaa. Monimuotoisessa maisemassa on paloja menneisyydestä, joita on syytä suojella. Yksityiset maanomistajat ovat hyvin valistuneita maillaan olevista arvoista ja Porrassalmen maisemanhoito-ohjeet on tehty heidän kanssaan yhteistyössä vuosina 1999-2000

8.1 Maisemanhoidon tuki

Etelä-Savossa yleisesti maatalousmaisemaa uhkaa maataloustuotannon väheneminen, maaltamuutto, peltojen metsittäminen ja viljelijöiden ikärakenne. Maatalous pienillä tiloilla ei ole kannattavaa ja maatalouden rationalisointi tarkoittaisi tilakoon kasvattamista. Kuitenkin maisemarakenteesta johtuen Etelä-Savoon raivatut pellot ovat melko pieniä ja tehomaatalouteen sopimattomia ja tilakoko on keskimäärin vain 5-10 hehtaaria. Hyvin tyypillistä on, että tilan pellot on vuokrattu läheisen tilan viljelijälle. Vanhat tilakeskukset muodostuvat useista eri ikäisistä rakennuksista, joiden ylläpitäminen tulee kohtuuttoman kalliiksi, mikäli tila pelkästään kesäasunnoksi tai autioksi.

Porrassalmen alue on tässä suhteessa epätyypillinen maatalousmaisema Etelä-Savossa. Maanviljely on keskittynyt muutamille suurille tiloille, joilla viljelyä ja karjanhoitoa harjoitetaan aktiivisesti. Maaperä on suurilla alueilla hiekkaa, hietaa tai hienoa hietaa ja maisemanmuodot ovat suuripiirteisiä. Maatalousmaiseman säilyttämiseksi on jo tehty kovasti töitä. Maisemanhoidosta huolehditaan hyvin yksityiskohtaisten hoitosuunnitelmien mukaan. Maakuntaliitto on ympäristöministeriön rahoituksella ja yhteistyössä muiden alueen viranomaisten kanssa laatinut Porrassalmenalueelle hoitosuunnitelman.

Maisemanhoitoon myönnetään tukia. Maatalouden ympäristötuki on puoliksi EU-tukea ja se jakautuu perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä erityistukiin. Maatalouden ympäristötuen erityistukea voi saada mm. maiseman kehittämiseen ja -hoitoon, luonnon monimuotoisuuden edistämiseen ja perinnebiotooppien eli vanhojen laidunalueiden ylläpitämiseen. Vuodesta 2007 alkaen lienee mahdollista saada erityistukea kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten

kunnostamiseen ja ylläpitämiseen sekä muihin ei-tuotannollisiin hankkeisiin. Tukea voi hakea myös kyläyhdistykset ja muut järjestäytyneet yhdistykset ja maanomistajat aktiiviviljelijöiden lisäksi. Vuonna 1999 tuli tukimuodoksi myös perinneympäristöavustus, jota voidaan myöntää mm. mlyllyjen, kesänavettojen, aittojen, luhtien ja muiden perinteisten varastorakennusten sekä maisemallisesti arvokkaiden latojen, riuku- ja vitsasaitojen, venevajojen yms. korjaamiseen. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten entistämisen ja kunnostustöihin on mahdollista saada avustuksia myös Museovirastolta ja alueellisesta ympäristökeskuksesta.

Metsäkeskus voi laatia maisemallisesti tärkeille metsäalueille hoitosuunnitelman. Suunnitelmassa otetaan huomioon maisemalliset näkökohdat ja metsäluonnon hoitaminen. Metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseen sekä metsäluonnon hoitohankkeisiin on mahdollista saada valtiolta tukea. Metsien monikäyttöä edistävät hankkeet voivat sijoittua usean maanomistajan alueelle.

Tukisopimukset tehdään alueellisen TE-keskuksen kanssa yleensä 5-10 vuodeksi kerrallaan ja sopimus edellyttää tarkkaa kunnostus- ja hoito-ohjelmaa sekä arviota hankkeen aikataulusta ja kustannuksista. Tuen määrä on tapauskohtainen, mutta keskimäärin noin 450 €/hehtaari/vuosi. Porrassalmen alueella muutamalla aktiiviviljelijällä on tällä hetkellä perinnebiotooppien ylläpitämistä varten solmittu tukisopimus voimassa.

Maisemanhoidon toteutuminen otetaan huomioon alueen kaavoituksessa ja lupien myöntämisessä. Maisemanhoidon toteuttaminen ja varsinainen työ on kuitenkin viljelijöiden, maanomistajien ja kyläyhdistysten vastuulla.

8.2 Yleisiä hoito-ohjeita ja periaatteita

Ympäristöministeriö on tehnyt valtakunnallisesti arvokkaille maisema-alueille yleisiä ohjeita maisemansuojeluun ja maisemanhoidon kehittämiseen. Pääosa kulttuurimaisemien hoidosta tulee tapahtua kuten aina tähänkin saakka; viljelmällä, laiduntamalla normaalin maatalouden myötä. Maiseman tilaan vaikuttavat kuitenkin myös monien viranomaisten ja organisaatioiden toimet esimerkiksi liikenteen, matkailun ja metsätalouden aloilla. Kaikkien kulttuurimaiseman tilaan vaikuttavien tahojen onkin toimittava yhteistyössä maisemanhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi.

Porrassalmen alueella yksityiset maanomistajat ja maanviljelyn harjoittajat huolehtivat aktiivisesti kulttuurimaiseman, perinnebiotooppien ja perinteisen rakennuskannan säilymisestä. Näiden hoito-ohjeiden tarkoituksena on tukea maankäytön suunnittelua ja löytää keinoja perinteisen maisemakuvan säilyttämiseen.

Tarkastelualue koostuu selkeistä maisemaelementeistä ja rakennetun ympäristön kokonaisuuksista. Maisema muuttuu jatkuvasti, puusto kasvaa, elinkeinojen harjoittaminen muokkaa maisemaa eikä maiseman museoiminen ole mahdollista tai suositeltavaakaan. Porrassalmen alueella on kuitenkin poikkeuksellisen paljon vuosisataisen maankäytön perinteen muokkaamia ympäristöjä, joissa maisemakuva on säilynyt hyvin samanlaisena jo pitkään. Tällaisten ympäristöjen säilyminen tulee turvata jatkossakin. Maisemanhoito on keino maisemansuojelun toteuttamiseksi maa- ja metsätaloudessa sekä rakennetun ympäristön suojelussa. Myös uuden rakentamisen ja maankäytön ohjaamisessa otetaan huomioon maisemanhoito ja arvokkaiden alueiden säilyttäminen.

Porrassalmen kulttuurimaisema muodostuu avoimista ja suljetuista maisematyypeistä ja –elementeistä. Suurelta osin maiseman nykyinen muoto vastaa tavoitetilannetta, avoimen ja suljetun tilan suhde on säilynyt maanviljelymaisemalle tyypillisenä. Kulttuurimaiseman maisemaelementit ovat jatkuvan hoidon tarpeessa, jotta ne säilyvät. Viheralueiden hoitoluokituksessa on määritelty hoito-ohjeet kullekin hoitoalueelle.

Porrassalmen maisemanhoitosuunnitelmassa on käytetty seuraavia merkintöjä:

Pellot/ Maisemapellot

Viljelyaukeat muodostavat maisemarakenteessa perustason, avoimen tilan. Maisemapeltoja hoidetaan mieluiten maataloudessa käytetyin menetelmin. Porrassalmella viljellään mm. sokerijuurikasta, perunaa ja viljaa, joten pellot pysyvät avoimina hyötykäytössä. Mikäli viljelytoiminta lakkaisi jollain tilalla, voidaan pellot vuokrata toisen tilan käyttöön. Avointa maisemaa voidaan pitää yllä monin keinoin: laitumena, golfkenttänä, palstaviljelyalueena tai maisemapeltona. Tavoitteena perinteisten viljelyaukeiden säilyttämisessä on kulttuurimaiseman ylläpitäminen, taajamakuvan rikastuttaminen ja myös eläimistön elinolosuhteiden ylläpitäminen.

Virkistyskäyttöä lisätään käytävä- ja polkuverkostolla peltojen reunoilla. Käytävä voi olla yksinkertaisimmillaan vain matalaksi niitetty nurmikaistale pellon reunassa.

Laidunniitty, Luonnonniitty, Maisemaniitty

Maisemaniityt sijaitsevat Porrassalmella perinteisillä paikoilla rannoilla ja vaikeasti viljeltävillä peltojen reuna-alueilla. Maisemaniityt voivat olla perustettuja uusniittyjä, niityksi palautettavia alueita, laiduntamisen synnyttämiä nykyisiä niittyjä tai itsestään avoimille paikoille esim. teiden varsille syntyneitä. Hoidon tavoitteena on maisemakuvan ylläpitäminen säilyttämällä olosuhteet sellaisena, että alue voi pysyvästi säilyttää ominaispiirteensä. Niittyjä pidetään avoimena laiduntamalla siellä, missä se on mahdollista. Muutoin niittyjä on niitettävä vähintään kaksi kertaa vuodessa ja niittojäte on kuljetettava pois. Näin niitty säilyy vähäravinteisena, mikä on edullista niittykasvillisuudelle.

Hakamaa

Hakamaa on maisematyyppinä niityn ja metsän välimuoto, jossa aluskasvillisuus on ruohovartista ja puusto lehtipuuvaltaista. Laiduntamisen ansiosta aluskasvillisuus pysyy matalana ja puiden alimmat oksat ovat tavallista korkeammalla. Tästä syntyy tilaltaan valoisa ja avara puistomainen laidunmetsä, jossa on myös helppo liikkua. Porrassalmella on erittäin vähän hakamaita jäljellä ja niiden palauttaminen ja ylläpitäminen edellyttää eläinten laiduntamista.

Lampaat sopivat hyvin hoitamaan laidunniittyjä.

Luonnontilainen metsä

Luonnontilaisiksi jätettäviä metsäluontotyypppejä ovat esim. kallio- tai suometsiköt, harjumännikössä olevat suppakuopat ja kallioiset lakimetsät. Hoidon tavoitteena on metsäluonnon ominaispiirteiden ja "koskemattomuuden" säilyttäminen.

Ulkoilumetsä

Ulkoilu- ja virkistysmetsät sijaitsevat asutuksen liepeillä laajempina kaupunkirakenteelle väljyyttä antavina vyöhykkeinä. Aluetta käytetään ulkoiluun, retkeilyyn ja myös sienestykseen ja marjastukseen. Hoidon tavoitteena on metsämaiseman ja alkuperäisen luonnon, kasvillisuuden ja eläimistön säilyttäminen sekä ulkoilumahdollisuuksien turvaaminen. Ulkoilumetsien hoidolla tähdätään virkistysarvojen, maiseman ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen. Suunnittelutyössä kunkin metsikön merkitys lähiympäristölleen arvioidaan tapauskohtaisesti, asukkaiden toiveet huomioon ottaen. Hakkuita tai muita metsänhoitotoita ei tehdä puuntuotannollisin perustein.

Puistometsä

Lähimetsät sijaitsevat asutuksen välittömässä läheisyydessä. Lähimetsässä on hyvät käytävä- ja polkuverkostot päivittäiseen ulkoiluun. Hoidon tavoitteena on ulkoilumahdollisuuksien turvaaminen ja maisemakuvan sekä monipuolisen, elinvoimaisen kasvillisuuden ylläpitäminen. Hoitotoimenpiteillä huolehditaan alueen kulutuskestävyydestä ja kasvillisuuden elinvoimaisuudesta sekä kulkureittien ja varusteiden turvallisuudesta, kunnosta ja siisteydestä.

Moision sairaala-alueen ympäristö on muotoutunut puistomaiseksi aluksi kuninkaankartanon puistona ja sitten mielisairaalan puistona. Sairaala-alueen ympäristö on tärkeää. Käyttö- ja suojaviheralueet sijaitsevat asutuksen läheisyydessä. Aluetta käytetään ulkoiluun, oleskeluun, liikuntaan ja pelaamiseen. Kasvillisuus muodostuu pääosin luonnonkasvillisuudesta, yleisilme on kuitenkin puistomainen. Hoidon tavoite on kasvillisuuden monimuotoisuuden ja elinvoimaisuuden turvaaminen sekä kulkureittien ja toiminnallisten alueiden kunnan ja turvallisuuden ylläpito.

Suojaviheralue

Suojametsät sijaitsevat pääväylien ja vesistöjen reuna-alueilla. Ne toimivat suojavyöhykkeinä lieventäen melu-, pöly-, tuuli- ja saastehaittoja. Suojametsien virkistyskäyttö on vähäistä, alueella ei ole ulkoiluun tarkoitettuja rakenteita tai varusteita lukuun ottamatta alueen halki mahdollisesti johtavaa polkua tai kevyen liikenteen väylää. Hoidon tavoitteena on yleensä kasvillisuuden monikerroksisuuden, peittävyuden ja suojavaikutuksen ylläpitäminen.

Suojametsää tarvitaan Moisionlammen ja valtatie nro 13 välisellä alueella sekä Anttolantien varrella. Pohjaveden muodostamisalueen ympärillä oleva metsä on myös suojametsän luonteista. Sen tarkoituksena on estää epäpuhtauksien pääsy pohjavesialueelle ja sitoa pintamaata jyrkillä rinteillä.

Varsinaisia melualueita on kantatie 13 varrella olevilla alueilla. Melutaso ylittää monin paikoin 55dB:n rajan, joka on meluntorjunnan ohjearvona asumiseen käytettävillä alueilla ja virkistysalueilla. Yli 55 dB:n alueita voidaan käyttää suojaj-alueina, mutta ei varsinaisina kaavoituksen viheralueina.

Porrassalmella. Liikenne heikentää pakokaasupäästöjen kautta vilkkaimmin liikennöidyillä teillä ja niiden läheisyydessä viihtyisyyttä ja ympäristön laatua. Maisemavauriot, kuten sorakuopat tai ympäristöön huonosti sopivat rakennelmat, ovat myös ympäristön laatua heikentäviä. Visuaalisesti Porrassalmen maisema on yleisesti ottaen ehyt ja maisemavauriot ovat vähäisiä. Ympäristön maisemallinen laatu on kuitenkin erittäin herkkä häiriöille. Vähäiseltä vaikuttavat päätökset esimerkiksi pysäköintialueen rakentaminen, sähkölinjan vetäminen pellon reunaan tai reunavyöhykkeessä tehdyt metsänhoitotoimenpiteet saattavat heikentää maiseman laatua vakavasti.

Melu

Melu Porrassalmen alueella muodostuu pääosin ajoneuvoliikenteestä valtateillä nro 13 ja 62 ja vaikuttaa siten tiealueiden lähistöllä ympäristön viihtyvyyteen. Melu kantautuu helposti vesipinjoja pitkin ja Moisionlampi johtaa valtatie 13:ta melua. Tien varrelle suunnitellaan melusteitä, mutta ne tulevat alentamaan melutasoja vain valtatie 13:n länsipuolella. Moisionlammen puolella melutasot itse asiassa vain pahenevat seuraavien vuosikymmenten aikana.

Päästöt ja rehevöityminen

Pursialan teollisuusalueen toiminnasta on ainakin ajoittain hajuhaittoja. Muutoin saastepäästöt johtuvat pääasiassa autoliikenteestä ja mahdollisesti hyvin pieneltä osalta vesiliikenteestä.

Pelloilta huuhtoutuva ravinnekuormitus aiheuttaa rehevöitymistä Kapalammassa ja Surnujärvessä jonkin verran. Saimaaseenkin valuu ravinteita pelloilta, mutta viljelymaiseman keskellä olevat lammet, joissa veden vaihtuminen on vähäistä, ravinnekuormitus näkyy selvimmin rehevöitymisinä. Vesi- ja viemäriverkostoon kuuluu vain osa alueen rakennuksista ja muutoin jätevedet käsitellään imeytyskenttien kautta tai kerätään umpisäiliöihin. Viemäriverkon laajentaminen on kannattavaa, kun alueelle tulee lisää asutusta. Silloin vanhatkin kiinteistöt voivat liittyä vesi- ja viemäriverkostoon ja päästöt vähenevät.

Lämpökeskus sijaitsee hyvin näkyvällä paikalla Moisionpellon laidassa.

9. KULTTUURIMAISEMA KAAVOITUKSESSA

9.1 Maankäyttö

Kaavoituksen tarkoituksena on sovittaa yhteen erilaiset maankäyttötarpeet. Luonnon- ja kulttuuriarvot otetaan lähtökohdaksi kaavoituksessa ja kaavoissa voidaan antaa tarvittavia kaavamääräyksiä alueiden käytöstä, suojelusta ja suunnittelutarpeesta. Maisema-alueiden maankäytön suunnittelu on keskeinen väline turvattaessa kulttuurimaisemaan liittyvät arvot. Alueilla tarvittava uusi rakentaminen sopeutetaan ympäristöönsä suunnittelun keinoin. Tarkoilla kaavamääräyksillä ja rakennusjärjestyksen avulla voidaan vaikuttaa uudisrakentamiseen.

Porrassalmen aluetta koskevat voimassa olevat Saimaan rantaosayleiskaava ja Annilan osayleiskaava. Nyt yleiskaavoitettava alue koskee Porrassalmen alueen pohjoisosaa Tuukkalan ja Moision alueita. Etelässä kaava ulottuu Surnuntiehen, lännessä valtatie 13:ta, pohjoisessa Anttolantiehen ja idässä Saimaaseen ja Annilan osayleiskaavan alueeseen.

9.2 Kaavamerkinnot

Seutukaavassa Porrassalmea koskevat seuraavat merkinnot:

Moision –Tuukkalan – Konnunsuon – Kyyhkylän – Porrassalmen kalmistot ja asuinpaikat on merkitty maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi (MM2), joka on tarkoitettu erityisesti ulkoilun ja ympäristönsuojelun huomioon ottavan maa- ja metsätalouden harjoittamiseen ja jolla on kulttuurimaiseman suojeluun liittyvä suojelumääräys.

Suojelualueita (SU) ovat Porrassalmen taistelupaikka ja luonnonsuojelualueet Surmansalmenniemi ja Porrassalmen harju.

Suojeltavia rakennuksia (sr) ovat Kyyhkylän kartano, Porrassalmen huvila, Lenjuksen tila, Tuukalan kasarmin rakennukset, Annilan kartano ja Moision sairaalan vanhat rakennukset.

Muinaismuistoalueiksi (SM) on merkitty Valkolan rautakautinen asuinpaikka, Annilan rautakautinen asuinpaikka ja Reuhkalammen Muinaismuistoalue.

Kulttuurimaisemaksi (km) on merkitty Porrassalmen kulttuurimaisema

Porrassalmen museotie on merkitty yhdystieksi (yts), jolla ympäristö säilytetään ja harjualue on merkitty arvokkaaksi harjumaisemaksi (ah)

9.3 Nykyinen maankäyttö

Valtaosa alueesta on maa- ja metsätalousaluetta, jolla on maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja. Porrassalmen kulttuurimaisema on valtakunnallisesti arvokas ja se on merkitty seutukaavaan erityisalueeksi. Asutuksella on pitkät perinteet Porrassalmella. Tiivistä loma- ja ympärivuotista asutusta on Olkkolanniemessä, Moisionlammen pohjoispäädyssä ja Moision koulun ympärillä. Moisionharjulla on Saimaan rannalla on kuusi omarantaista ympärivuotista asuinpaikkaa. Moisionlammen rannalla sijaitsee kolme vanhaa huvilarakennusta puistoksi merkityllä alueella.

Kaavoitettava alue on valtateihin nro 13 ja 62 rajautuva Moision ja Tuukkaan alue. Vanhimpiä tilakeskuksia ovat Lenjus, Nuutila, Vanha-Tuukkala ja Pellosniemi. Tilat ovat edelleen viljelykäytössä. Alueella on myös vanhaa lomarakentamista ja muutamia huvila-tyyisiä lomarakennuksia on säilynyt nykypäiviin asti. Huvila-asuminen yleistyi Salosaaren ja Moision alueella 1920-1930-luvuilla. Alue oli tuolloin täysin maaseutumaista ja huviloille kuljettiin Saimaata pitkin. Olkkolanniemessä on yksi huvila jo vuodelta 1906.

Karjalammen ympäristö Moiossa on nykyisin virkistysaluetta. Lammen ympäri kulkee lenkipolut ja talvisin valaistu latu. Latuverkosto ulottuu valaisemattomana Moisionlammelta Saimaalle peltojen poikki. Kevyen liikenteen reittejä ja ulkoilureittejä ei ole alueella riittävän kattavasti. Kokkovuorella, Moisionlammen ympäristössä ja Tuukkalanvuorella risteilee metsäpolkuja, mutta yhteydet muille reiteille ovat katkeilevia. Laajoja ja yhtenäisiä retkeily- tai ulkoilualueita ei ole, vaikka useat alueet soveltuvat hyvin myös ulkoilukäyttöön maa- ja metsätaloustalouden ohella.

Kaupungin ylläpitämä uimaranta sijaitsee Kyyhkylänniemen pohjoisrannalla. Jyrkän rinteen alla sijaitseva ranta on hiekkapohjainen, mutta sinne paistaa aurinko vain muutaman tunnin aamulla. Epäviralliseksi uimapaikaksi on muodostunut Moisionlammen maisemakallio, jonne aurinko paistaa lähes koko päivän. Korkealla maisemakalliolla on myös luontoarvoja: sen pohjoisosa on kuivaa karukkokangasta, eteläosa tuoretta kangasmetsää ja itärinne saniaisvaltaista rehevää lehtometsää. Moisionlampeen työntyvä osa on sileää kalliota.

Veneilijöille on yksi yhteinen veneenlaskupaikka ja laituri Saimaan rannalla. Satamarantaan tulee merkitä venevalkaman aluevaraus. Lisääntyvän asutuksen takia venelaitureita tarvitaan useampia ja veneiden talvisäilytykselle on osoitettava alueita. Voimalinjojen alueet Pursialassa sopivat mahdollisesti veneiden talvisäilytykseen.

9.4 Maankäytön tulevaisuudennäkymät

Kaupunkirakenteen ja maanomistuksen puolesta Tuukkalan ja Moision alueet sopivat asumisen ja virkistyskäytön kehittämiseen. Maankäyttöä rajoittavat monet tekijät, joita tässä selvityksessä on kartoitettu tarkemmin. Myös liikenteellisesti uuden asuinrakentamisen sijoittaminen on haasteellista.

Saimaan rannat ja Moisionlampi sekä kulttuurimaiseman miljööt tarjoavat valmiit puitteet virkistysalueiden kehittämiseen. Tuukkalan ja Moision osalta suunniteltu reittiverkosto on tiheä ja se yhdistyy olemassa oleviin reitteihin. Tavoitteena kaupungin viherverkoston rakentamisessa tulisivin olla Saimaan rantoja pohjois-etelä –suunnassa yhdistävä reitti, jota pitkin on mahdollista pyöräillä tai kävellä satamasta Kyyhkylänniemeen saakka. Harjun lakea pitkin kulkevaa reittiä tulee myös korostaa koko kaupungin alueella. Museotien ja Kaihunharjun välistä reitistöä tulee täydentää niin, että niistä muodostuu yhtenäinen kevyen liikenteen reitti Moisiosta kaupungin keskusta. Moisiosta etelään suuntautuvat retkeilyreitit ja –polut, joiden toteuttaminen tapahtuu maanomistajien ehdoilla. Tuukkalanvuori ja Hierainniemi ovat esimerkkejä helposti saavutettavista ja maisemallisesti hienoista retkeilykohteista.

Moision ja Tuukkalan uusi asuminen on muodoltaan väljää ja huvilamaista. Saimaan rantarakentaminen muistuttaa viime vuosisadan alun huvilakulttuurista, jolloin Annilanselän rannat olivat loma-asumisen aluetta kaupungin ulkopuolella. Uusi asuminen on omakotitalovaltaista. Paritalot, kaupunkivillat ja rivitalot ovat mahdollisia huolellisesti maastoon sovitettuina. Porrassalmen alueella tulisi uudessa rakentamisessa soveltaa perinnerakentamisen rakennusteknisiä ja arkkitehtonisia malleja. Perinnerakentaminen, ekologinen rakentaminen ja puutarhakorttelit ovat virikkeellisiä teemoja alueiden asemakaavoitukseen.

Tuukkalan kylämiljöö ja Kyyhkylän eteläpuoleinen kulttuurimaisema on yksityisessä omistuksessa olevaa maanviljelymaata ja metsänhoidon aluetta. Maisemanhoidon ja maankäytön kannalta olisi parasta, että alue säilyy tulevaisuudessakin maanviljelykäytössä ja vakiintunut maisemakuva pysyy ennallaan. Valtakunnallisesti arvokkaaksi luokitellulla maisema-alueella tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota metsän maisemallisesti kestävään käsittelyyn ja näkymien hoitamiseen. Avoin kulttuurimaisema ja rakennusperintö ovat säilyneet alueella hyvin, mutta kulttuurimaiseman arvot edellyttävät kokonaisvaltaista maisemanhoitoa.

10. LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Maiseman muisti, Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset; Museovirasto 2001

Kuulin kerran kerrottavan... kotiseutumuistoja Tuukkalan-Porrassalmen ja Kyyhkylän seudulta; Kyyhkylän Tuki- ja Perinneyhdistys ry

Kyyhkylä kautta aikojen; Hannele Wirilander

Saimaan sylissä, Savon sydämessä, Porrassalmen maisemanhoitosuunnitelma; Maria Luostarinen, Jouni Aarnio Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 40:2000

Kiinteät muinaisjäännökset 1994; Mikkelin läänin maakuntayhtymä 22/1995

Maiseman muisti, Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset; Museovirasto 2001

Etelä-Savon seutukaavaliitto; Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Museovirasto 1974 julkaisu 20

Mikkelin kaupungin ympäristönsuojelu- ja hoito-ohjelma 1983; Luonnonsuojelulautakunta

Mikkelin kaupungin kasvi- ja eläinlajistosta; Mikkelin kaupunki 1988 Ympäristönsuojelulautakunta

Mikkelin seudun maisema-alueet Täydennysinventointi 1999; Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 47:2001

Etelä-Savon seutukaavaliitto; Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Museovirasto 1974 julkaisu 20

Pertti Pulkkinen, Mikkeli 1977, Moision sairaala 1927-1977, Julkaisija Etelä-Savon mielisairaanhuoltopiirin kuntainliitto

Moisio 1927-1997 Laastari 2/1997 Etelä-Savon sairaanhoitopiirin henkilöstölehti

Saimaan osayleiskaava, selostus

Karjan poluilla kaskimailla; Leena Lahdenvesi- Korhonen; ProAgria 2002

Hämeen helmiä – vuosisatojen muovaamaa maisemaa; ProAgria 2003

Koppeij, sarani ja kokkitalli; Kovanen, Luostarinen & Lahdenvesi-Korhonen; ProAgria 2004

Maaseudun kulttuurimaisemat; Suomen Ympäristökeskus 1997

Karttalähteet

Cygnaeus Porrassalmi 1740; Kansallisarkiston karttakokoelmat

Isojakokartat 1831; Etelä-Savon maamittaustoimisto

Pitäjänkartta

Peruskartta 1940

Sanomalehdet

Kotimaa 17.6.1999

Länsi-Savo 20.5.2000

11. LIITTEET

Suunnitelma

1. TUUKKALA – MOISIO ALUEEN KEHITYSVISIOT
2. TUUKKALA - MOISIO HAVAINNEKUVA
3. TUUKKALA – MOISIO MAANKÄYTTÖ
4. PORRASSALMI ILMAKUVA

Historialliset kartat

5. CYGNAEUS PORRASSALMI V. 1740
6. ISOJAKOKARTTA V. 1831,
KARTTA-ANALYYSI (1700-LUVUN ALKUPUOLI)
7. PITÄJÄNKARTTA V. 1844 –1848
8. TOPOGRAFIKARTTA V. 1944

Maisema-analyysi

9. MAAPERÄKARTTA
10. KASVILLISUUS
11. MAISEMARAKENNE

Kulttuurimaisema

12. SUOJELUALUEET
13. KULTTUURIMAISEMA
14. MUINAISJÄÄNNÖKSET JA LUONNONSUOJELUALUEET
15. MAANKÄYTÖN RAJOITUKSET

Muut lähtötiedot

16. MAANOMISTUS
17. RAKENNETTAVUUS
18. JOHTOTIEDOT
19. POHJAVESIALUEET